

Nr. 37 · Oktober 2019 · 20. årgang

Pilgrimmen

Pilgrimmen

Forsidefoto af Peter Glunz:
Mesetaen...

PILGRIMMEN udgives af
**Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme**

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:

Rikke Ærtebjerg

Pilgrimshuset

Albergue Ballerup

Præstevænget 10,

2750 Ballerup

Mobil: 6155 6309

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Henrik Tarp

henriktarp@gmail.com

Peter Glunz

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

nh.lieberkind@gmail.com

Troels Beck

trbeck45@gmail.com

**Alle tidligere numre findes som
PDF filer på hjemmesiden!**

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale, der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Foreningen

Foreningen af Danske Santiagopilgrimme
c/o Sekretariat, Yvonne Riise Kris-
tensen

Baneringen 41, 3660 Stenløse

Mobil: 5354 1019

mail: sekretariat@santiagopilgrimme.
dk

Mobilepay: nr. 77429

Jyske Bank: 5069-133 20 63

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelse:

Vibeke Mørdrup, København

Formand, mobil: 2615 7173

Carsten Maegaard, Herning

Næstformand, mobil: 6169 7273

Troels Beck, Vissenbjerg

Kasserer, mobil: 2066 2649

Tone Kirkeby, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2398 5502

Grethe Dyrby, Skanderborg

Bestyrelsesmedlem, mobil: 4142 0422

Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Bestyrelsesmedlem, mobil: 6155 6309

Hanna Vestenaa, Kalundborg

Best. medlem, mobil 5164 6956

Bøje Pedersen, Farum

Suppleant, Mobil: 4119 3410

Kenni Kofod, Jyllinge

Suppleant, mobil 6128 0891

Marie Lau Florin, Snekkersten

webmaster, mobil 9356 55 50

Erik Staffeldt, Frederiksberg

facebook + web, mobil 2835 1772

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres

til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Vestergaards Bogtrykkeri

Side: Indhold:

2	Kolofon
3	Indholdsfortegnelse
4	Årsmøde
5	Leder af Rikke Ærtebjerg
6	Nekrolog Leon Johansen
7 - 19	Camino i kørestol - interview af Tommy Hansen
20 - 22	Camino fra "fortiden" - interview af Carsten Maegaard
23 - 27	Camino Via Augusta af Flemming Borch
28 - 33	Sølvruten af Ingelise Kvorning og Hans Henrik Kleinert
34 - 43	Camino Aragones af Henrik Friediger
44 - 45	Duetårnene i Tierra de Campos af Niels Henrik Lieberkind
46 - 49	Camino Variante Espiritual af Carsten Maegaard
50 - 54	76 år og første gang på Caminoen af Bruno Martlev
55 - 60	Camino Mozárabe de Malaga af Henrik Friediger
61 - 63	Pilgrimsruten til Mont Saint-Michel af Troels Beck
64 - 66	Skt. Jakob i Hamborg af Niels Henrik Lieberkind
67 - 69	Frøken Barcelona af Lone Grønbeck
70 - 75	Pilgrimsrejse til Assisi af Tove Charlotte Nielsen
76 - 77	Pilgrimsvandring fra Hundslund til Vær af Conni Krarup Andersen
78 - 80	Hærvejsvandring af Conni Krarup Andersen
81	Ferieafløser på Hærvejen af Grethe Dyrbye
82 - 83	Helsingør til Roskilde af Hanna Vestenaa
84 - 86	Pilgrimshus i Ballerup af Connie Hartz
87 - 89	20 års jubilæum & årsmøde i Odense
90 - 91	Foredrag med Broder Theodor
92	Oberammergau juli 2020
93	Pilgrimscafée og historieskribent
94 - 95	Stiggruppen søger frivillige

Inden længe afholdes årsmøde

- og markeringen af foreningens 20 års jubilæum i Odense

Lørdag den 26. og søndag den 27. oktober. Se program bagest i bladet

Er du ikke tilmeldt endnu, så kan det godt nås, kontakt sekretariatet på tlf. 5354 1019 (kl. 9-12) eller mail sekretariat@santiagopilgrimme.dk - Deltagerbetaling kr. 250,-

Om eftermiddagen er der gregoriansk sang ved en gruppe fra Farum.

Gregoriansk sang er den sang, man har sunget i den kristne kirke helt fra dens stiftelse for snart to tusind år siden. Den synges i varierende omfang i den kristne kirke den dag i dag. Det er rendyrket liturgisk musik; der findes ingen original gregoriansk musik, der ikke er kirkelig. Det er en meget vigtig del af gudstjenesten i den katolske kirke, hvor det anses for at være den fornemste form for musik, der bruges i gudstjenesten. Men den spiller også en rolle i den protestantiske kirke, hermed også i den danske folkekirke, hvor man har sat dansk tekst til visse gregorianske sange.

Lørdag efter generalforsamlingen og inden aftenfesten er der igen "Pilgrims-loppe-marked". Kom og gør en god handel. Vil du sælge ting relateret til vandring, så hæft en seddel på genstanden med pris, mobilePay nr. og dit navn.

Der er musikalsk indslag om aftenen ved gruppen **Braoininband**.

Bandet spiller musik fra Irland og Skotland, og supplerer indimellem med ny musik med afsæt i traditionen – oftest skrevet af gruppens arrangør Carsten Rosenlund. I repertoire kan der også findes enkelte numre fra andre keltiske områder, som Bretagne og Galicien. Bandets særkende er et farverigt og afvekslende repertoire, der spænder fra livlig og kraftfuld dansemusik til drømmende, stemningsfulde melodier. Sangene er et kapitel for sig, der rummer både stærke traditionelle- og nye spændende sange, fra "singer/songwriter" repertoire. Tonen og de personlige arrangementer giver Braoininband deres helt eget unikke lydbillede.

Der serveres et glas vin.

Dette er et lidt særligt nummer af Pilgrimmen. Det er med til at markere Foreningen af Danske Santiagopilgrimmes 20-års jubilæum. Foreningen blev stiftet den 13. november 1999, efter at en gruppe i mere end tre år havde arbejdet på at få foreningen til at fungere. I den første ordinære generalforsamling deltog 25 pilgrimme. Det første nummer af Pilgrimmen udkom i januar 2000, og indeholder følgende pudsige passus: "Dine artikler... send dem til formanden eller redaktøren skrevet i hånden med blæk, på e-mail eller diskette." Som redaktør i dag vil jeg betakke mig for at modtage noget skrevet i hånden med blæk.

Jeg har selv kun været medlem i få år, men det er en ære at være redaktør for et blad, der i den grad tegner foreningen.

Dette nummer er ingen undtagelse. Mangfoldigheden af artikler er også denne gang stor. Her er en beretning om en vandring fra før det blev moderne at gå Camino, om at gå Camino i kørestol, masser af inspiration om Caminoerne i Spanien, duetårnene i Tiero de Campos, vandring i både øst og vest Danmark, lidt om Assisi og pilgrimsherberg på både Hærvejen og i Ballerup, og desuden oplysninger om Årsmødet, hvor vi også fejrer vores 20-års jubilæum. Selv forside er lige til at spise, den giver mig i den grad lyst til at pakke rygsækken, hoppe på det første fly sydpå og bare begynde at gå. Vi efterlyser også nye energiske medlemmer til Sti-gruppen, der opmærker og vedligeholder Den Danske Pilgrimsrute gennem Danmark. Vi kan i første nummer af Pilgrimmen se, at foreningen allerede i 1999 var i gang med uddelegering af kortlægningsopgaver i Them, Stevns, Køge, Helsingør og Næstved. Der er stadig meget at gøre, og har du lyst til at deltage, hører Sti-gruppen gerne fra dig. Foreningen oplever som alle andre bump på vejen. Et bump

har været, at det ikke har været nemt at gå fra udsendelse af girokort til betaling af kontingent, til at sende opkrævning på mail. Mange har glemt det og nogen har valgt at melde sig ud, fordi det var det nemmeste eller fordi de ikke længere har interessen. Sådan er det, når en forening drives af frivillig arbejdskraft. Nogen har energi nu, og når energien ikke længere er der til den slags, må andre tage over. Som medlem af vores forening har vi alle en opgave i at udbrede kendskabet. Foreningens formålsparagraf lyder: "Det er foreningens formål at samle alle med interesse for pilgrimsvejene til Santiago de Compostela, udbrede kendskabet om pilgrimsvejene til Santiago, inspirere til pilgrimsvandring og informere om pilgrimsvejene, holde forbindelse med pilgrimsforeninger i ind- og udland og medvirke til udvikling af de danske- og nordiske pilgrimsveje." Lad os komme videre med det arbejde, som andre før os har påbegyndt.

Buen Camino!

Pia Christensen
Ansvarshavende redaktør

Foreningens tidligere kasserer igennem fire år fra 2013 til 2017, Leon Johansen, Ringsted, sov ind den 12. marts 2019 efter en længerevarende kamp mod cancer.

Da foreningen i 2016 og 2018 holdt årsmøde i Ringsted, var det Leon, som var "primus motor", arrangerede alt i Ringsted lokalt og guidede årsmødedeltagerne på gåturen igennem byen. Leon kæmpede bravt imod sygdommen og så sent som i september 2018 var han i Frankrig på sin sidste caminotur, selv om han ikke var 100 % fit for fight.

Leon var en ihærdig vandringsmand. To gange om året siden 2009 var han på camino-vandring. Leon øste af sine erfaringer og kendskab til ruterne, når disse blev drøftet i bestyrelsen. Han var altid positiv og i godt humør, selv når sygdommen tyngede ham. Leon blev 72 år.

Æret være hans minde!

Bestyrelsen

En interviewsamtale med handicap-hjælper Bjarne Nordby Lausen

Med handicaphjælper Bjarne Nordby Lausen på Caminoen – en fortælling om en vandring, der byder på særlige udfordringer, når der medbringes kørestol. Og en fortælling om vejen til urmennesket, om guds vrede, der rammer samt skytsengle og utroligt venskab.

af Tommy Hansen

Indledning

Bjarne har i forbindelse med sit job som handicaphjælper knyttet et særligt bånd til Halo, som er bundet til sin kørestol. En dag foreslår Bjarne Halo, at de tager på vandring på Caminoen.

”Fandeme nej” var svaret fra Halo – men det skulle vise sig at blive anderledes.

Hvorfor på pilgrimsvandring?

Jeg har en kammerat, Ole Petersen, der har gået på Caminoen. Jeg tænkte, det lyder helt skørt, er han dog blevet religiøs eller sådan et eller andet? Efter vandringen skrev Ole i 1998 bogen: ”Græd vagabond, når din sol går bag skyen”. (anmeldt i Pilgrimmen Nr. 14 / januar 2008) Den læste jeg. Og min interesse var vagt. Jeg tænkte ”Det kunne sgu’ være sjovt at prøve på et eller andet tidspunkt”.

Og efter længe at have gået og taget tilløb til det, fødte jeg ideen om, at Halo, som jeg er handicaphjælper for, skulle med i sin kørestol. Jeg arbejder med Halo nærmest hver dag og er særligt knyttet til ham.

Så i 2012 foreslog jeg Halo det, og han sagde straks: ”Fandeme nej”. Men efterhånden blev han overbevist. Så spurgte jeg familien og venskabskredsen, om

der var nogen, der ville med. Og det ville Casper, min nevø, og Arno, som er en gammel ven, der på det tidspunkt var 76 år. Arno er også lidt af en sports-tosse, som blandt andet har løbet 100 km løb og maraton. Han var blevet gammel, så han syntes, at en gåtur lød fint. Og det endte så med, at vi fik det op at stå der sidst i marts 2013.

Når jeg blev spurgt dernede, hvorfor vi var taget af sted, så kunne jeg faktisk ikke rigtig svare. Men det er vel ofte meget enkelt, der er ingen større bevæggrunde. Men først og fremmest så trak eventyret og en hel måneds aktiv ferie.

Og så gør jeg det, fordi jeg har lyst. Ja, og så var der også et element af trods mod alle dem der prædikede, at det da var et vanvittigt og umuligt projekt at tage på Caminoen med en handicappet i kørestol. Det motiverede mig med al den skepsis – som altid.

Kan du sige lidt om Halo?

Halo er fra Kurdistan, han flygtede fra Saddam Husseins terrorregime i midt-

halvfemserne. Han er en sej lille fyr, som på trods af sit handicap flygtede alene. Efter mange måneders ophold i blandt andet Tyrkiet og Ukraine kom han til Danmark, hvor han efter et par år blev dansk statsborger. I dag er han meget taknemmelig for det gode liv med 24-timers hjælp og god lejlighed her i Danmark.

Halo har børnegigt i hele kroppen, så han kan ikke gå. "Men jeg lover dig, han kan godt bruge munden, desværre" (siger Bjarne med et stort underfundigt grin). Han er helt OK i hovedet. Jeg skal hjælpe ham med alt, at spise, personlig hygiejne, toilet mm. Men det var nu ikke noget problem på ruten.

Halo havde stort udbytte af turen, også selvom han brokkede sig den første tredjedel af turen, fordi jeg havde jo lokket med, at vi skulle ned sydpå. Så han havde set frem til nogle andre temperaturer. Han er slet ikke pilgrim. Og han er heller ikke til gåture på den måde der. Han kan godt lide at komme på ferie og at komme rundt i bil og være en traditionel turist.

Men han blev faktisk rigtig glad for det. Og da han kom hjem, var han en meget friskere udgave af sig selv, på grund af alt den friske luft, og han havde tabt sig.

Hvilke forberedelser var der til turen?

Jeg prøvede at forhøre mig om mulighederne for at gå med kørestol i Danske Santiagopilgrimme og hos folk, der havde vandret på Caminoen, for at høre, om det overhovedet kunne lade sig gøre. De fleste svar var negative: "Man kan ikke gå pilgrimsruten med kørestol". Og det viste sig, at det kunne man jo heller ikke. Der er grus, stier og offroad og alt det der.

Men så tænkte jeg: "Der må da også være en landevej". Og det er der jo. Så

måtte vi bare gå der, hvor det var fremkommeligt med en kørestol.

Groft sagt tog vi bare Halos manuelle kørestol ud af kælderens. Han havde kun brugt den herhjemme ganske få gange. Den blev spændt lidt efter. Vi satte pile og flag på, danske flag og kurdiske flag. Halo er jo kurder, og spanske flag selvfølgelig.

Jeg tog en rygsæk, jeg havde arvet fra en kollega med, og Halo havde en stor sportstaske, der passede perfekt til grebene på kørestolen. Soveposerne havde vi i en plasticpose hængende foran på Halos ben.

Men ellers tog vi nærmest bare afsted uden at træne, vi regnede med at komme i form ved at starte med korte dagsmarcher og så øge gradvist, det lykkedes delvist.

Så vi gik bare lige ud i det. Filosofien var: "Vi gør det så godt vi kan". Hvis det ikke kan lade sig gøre, så må vi jo bare tage hjem.

Men man skal jo også være lidt af en selvpiner-type, og kunne lide smerten. Og jeg kan godt lide at sætte mig nogle udfordringer engang

imellem – men ikke for tit selvfølgelig.

Vi skulle selvfølgelig hele tiden tage højde for Halo og kørestolen, men vi havde aftalt hjemmefra, at det var OK, at vi ikke fulgtes ad alle fire hele vejen. Så jeg regnede med, at vi blev splittet op, og det blev vi også.

Hvornår og hvor startede I vandringen?

Vi tog afsted hjemmefra den 23. marts 2013. Med fly til Charles de Gaulle lufthavnen i Paris og derfra med tog til Bayonne, hvor vi overnattede. Næste dag tog vi med grisen, det der lille tog, til Saint Jean Pied de Port.

I Saint Jean Pied de Port gik vi ind på pilgrims-

kontoret og fik vores stempel. Og så begav vi os ellers derudad. Op mod Napoleon-passet. Men vi skulle gå ad landevejen mod Valcarlos, hvor vi skulle overnatte. Det var for meget offroad til, at vi kunne komme over selve passet med kørestol.

Var turen planlagt i detaljer?

Planlægning kan ødelægge mange gode impulsive oplevelser – for meget planlægning i hvert tilfælde. Men når man går, hvor der er mere øde, skal man jo planlægge mere.

Vi havde et vejkort og Henrik Tarps bog med, men ham bandede vi nu også over. Der var for mange gange, hvor hans vejledninger ikke passede.

Arno gik i starten slavisk efter de ruter Tarp havde lavet, og så ville turen jo tage 34 dage. Og jeg havde planlagt, at vi skulle være fremme i Santiago på min fødselsdag, så vi havde kun 30 dage. Så der havde vi nogle diskussioner: ”Vi skal gå, som der står her i bogen”, sagde Arno. Men hen ad vejen fandt han ud af, at man egentlig godt kunne gå en side frem, og så gå to byer længere frem.

Hvor meget gik I sammen alle fire?

Vi gik sammen de første fem dage, ca. 100 km. Efter Ciraque skiltes vi igen. Først med Arno og så med Casper otte dage senere i Burgos. Efter Burgos gik Halo og jeg ad hovedvej N-120 mod Leon, og de to andre gik ad Caminoruten.

Vi mødtes så tre dage senere i Carrion de los Condes og sov sammen der. Næste dag gik Arno videre ad Caminoen, mens Casper fulgtes med Halo og jeg på hovedvejen.

Sådan var vores Camino, vi mødtes og skiltes meget. Men vi var i daglig telefonkontakt, og det føltes godt og trygt.

F.eks. var Arno i krise omkring Leon, da han vred om på foden, og den hævede op. Han var hos lægen og fik creme og piller. Vi andre tre var lidt tilbage på ruten, men da vi hørte om Arnos krise, skyndte vi os at støde til ham lidt uden for Leon i landsbyen San Martin del Camino. Her fandt vi en noget mismodig Arno, men vi gav ham noget støtte og sammen kom vi videre. Sådan var ånden på ”Team Halo”, vi støttede hinanden, når det var

nødvendigt. Ved Jernkorset blev vi igen skilt, men gik de sidste 120 km fra Fonfria sammen alle fire plus min gode ven Stephen, der stødte til os ved Portomarin og gik de sidste 100 km med os.

Derfra var vi sikre på, at det nok skulle gå. Indtil da var det bare at se, hvor langt vi kunne komme. Vi vidste, at vi nok var de første, der gik med kørestol, så måske kunne der komme en uoverstigelig forhindring. Men for eksempel når landevejen gik over i en motorvej, fandt vi altid andre veje, selvfølgelig. Man bliver dus med at finde løsninger.

Vores motto dernede blev:

"Der er altid en løsning". Alle problemer har en løsning, enten finder vi den selv, eller også kommer den af sig selv.

Og så havde vi den der opbakning fra gutterne. Jeg tror, det var meget vigtigt, at vi var et hold afsted. For selv om vi ikke gik sammen, så var vi i telefonisk kontakt med hinanden.

Hvordan var det at finde fælles fodslag?

Det tager jo mere tid, når man har kørestol med, et par timer aften og morgen til klargøring, bad, pleje og så videre, og man er mere træt. Det giver nogen udfordringer med tålmodighed, og det måtte

vi også høre for. Arno var oppe tidligt og klar til at gå, så i stedet for at han skulle stå og vente, så var det egentlig mest smart, at mig og Halo gik alene, og vi så mødtes en gang imellem. Men til sidst fandt vi ud af det som sagt. Og jeg var jo indstillet på bare at komme derudad, så meget vi kunne kapere hver dag. Især i starten, fordi så var der noget at give af, hvis der kom noget i vejen.

Så jeg tror vi i starten havde forskellige dagsordner, hvor vi ligesom først skulle have det til at køre, ikke!

Hvordan kunne I finde vej?

Vi havde medbragt et Michelin-vejkort. Camino-kort kunne vi ikke bruge. Vi spurgte meget om vej og orienterede os med skilte.

Vi gik ikke efter pile, for vi gik jo på landevejene og mest uden for den egentlige pilgrimsrute.

Men det kræver vel noget særligt, når man går med en i kørestol?

I starten, da vi skulle gå over Pyrenæerne, fik vi at vide af dem, vi mødte, at det kan ikke lade sig gøre

at gå med kørestol. Men det gjorde os bare endnu mere stædige: ”Vi skal fandeme vise dem det”.

Og da vi kom til det første overnatssted i Pyrenæerne, Valcarlos, var der én, der sagde: ”I skal bare lige op, så går det nedad resten af vejen til kirken i Santiago”. Og det var egentlig en meget god måde at komme i gang på, selv om vi senere fandt ud af, at det er ren løgn.

Hvordan overnatte I?

Vi har sovet i lejlighed, ude under halvtag, på alberge og Halo har måtte sove i sin stol, fordi det af forskellige årsager (trapper og lignende) ikke var muligt at komme i en seng. Men når han sov i stolen, så var aftalen, at næste overnatning ville blive på luksushotel.

Største forhindring var, når der var trapper op. Der var et sted, hvor jeg simpelthen måtte trække ham op ad 22 trin. Jeg kan ikke rigtig bære ham op ad en trappe, men jeg kan sætte ham bagi, og så kan jeg gå et trin ad gangen.

Vi havde en sjov oplevelse i Irache, byen, hvor der er gratis vin. Vi indlogerede os på en campingplads, efter at vi havde gået temmelig langt. Til sidst skulle vi bare finde et sted at overnatte. Og det blev campingpladsen. Men der sagde damen så, at det ikke kunne lade sig gøre, fordi der var trapper op. Men vores motto var jo: ”Der er altid en løsning”, og løsningen her var at pille en dør af, og lægge den hen over trapperne, og så trække Halo op, og det gik fint. Og så næste morgen af med døren igen, og vi

kunne så komme videre. Men det var måske meget godt, at damen ikke så det. Sådan gik det hele vejen: ”Vi fandt på løsninger”.

Tit var vi et sted, hvor vi tænkte: ”Hvor fanden er løsningen”, men så gav vi det en chance. Og så, nå ja, selvfølgelig.

Ligesom da vi var i Navarette, hvor vi heller ikke kunne finde et sted at sove, så sad vi bare på en bar. Pludselig var der en venlig sjæl, der kom hen og spurgte, om vi manglede et sted at bo. Så sagde hun: ”Jeg har en lejlighed, den kan I låne hvis I vil”. Der var så lige udfordringen, om vi kunne være i elevatoren og sådan noget, men det hele gik, det passede. Så vi sov i en fremmed persons lejlighed.

Men hvad med mad og drikke undervejs?

Man finder ud af, at der skal noget ind, ellers kan man ikke blive ved med at yde, så man spiser hvad man kan undervejs. Så man går ikke forbi en tankstation. Man skal jo gå de næste fire timer, og det er ikke sikkert, man får en chance til. Så mottoet er: ”Er der en butik, så køb noget”.

Forplejningen var generelt dårlig på de barer, vi kom på. Der stod selvfølgelig altid den der tortilla æggekage på disken. Og så var der deres canapeer, de der sædvanlige små retter, som så ud, som om de havde stået der hele dagen. Men man spiste jo hvad som helst.

Når vi kom på pilgrims-ruten, spiste vi ofte pilgrims-menuen til 10 euro, ofte en gang kylling med en eller anden karamelrand til sidst. Men vi gik jo ikke på den egentlige pilgrims-rute, så der var ikke en hel masse, og hvis ikke vi var heldige, at der var et godt

morgen-måltid, der hvor vi sov, så kunne det også godt være svært at finde et sted at få morgenmad og ligeså til frokost.

Og når vi endelig fandt et sted, hvor der stod restaurant, så pegede de bare på en pose chips og noget kage, der var pakket ind. Det var hvad de havde, simpelthen. Der var af og til også bocadillos med æggekage, spegepølse eller skinke og ost. Og man tog jo det, der var.

Kan du fortælle nogle gode oplevelser fra jeres tur?

Vi havde rigtig mange oplevelser. Men mest mange små oplevelser.

Som naturelskere var det stort at opleve de mange gribbeflokke i Pyrenæerne. Senere fra Logroño var det de mange storkereder og storke, der for altid har printet sig i hukommelsen.

Vi havde også en kat med i Halos sportstaske en dag. Og Casper havde fundet en hund, som blev hans bedste ven, til den blev træt af at skulle vente uden for et alberge.

Og der var altid nogen, der sprang til, når Halo var

udfordringen, f.eks. når jeg skulle løfte ham op ad trapper eller ned i en kælder for at komme på toilettet. Det var det, der var det fantastiske.

Og på et tidspunkt, hvor vi ikke havde nogen penge, fordi kortet ikke virkede, så var der en hollænder, der hedder Victor, som lånte os nogle penge. ”I kan give dem tilbage, enten når I kommer hjem, eller hvis vi mødes senere, og I har penge”, sagde han. Og det gjorde vi så, da vi mødte ham senere. Kortet virkede igen.

Der var også engang, hvor vi havde valgt pilgrimsruten, fordi det så ud som om det bare var grusvej. Det var efter Logroño ved den store sø, vi kom længere

og længere ud, og til sidst var det nærmest klipper og sten, vi kørte på. Og så pludselig kom der en pænt høj bakke med sten og ujævnheder. Der kunne jeg ikke komme op med ham. Det så ud som om, vi var nødt til at gå 5 til 7 km tilbage. Det er noget man ikke bryder sig om. Så jeg gik op ad bakken og kunne se, at vi bare skulle op over og hen ad noget ujævn vej forbi nogen vinranker, og så kom landevejen dernede et par hundrede meter væk.

Jeg var helt flad, så jeg lagde mig lidt ned, mens Halo sad og bandede, og sagde: ”Jeg sagde jo, vi ikke skulle køre denne vej, vi skulle have holdt os til landevejen, det er mere sikkert”, og det havde han jo irriterende ret i.

Men så, som det hele tiden skete på turen, Halo har en skytsengel, så kom der en flink spanier på en cykel. Han spurgte, om vi havde problemer. ”Vi hjælpes ad”, sagde han. Så han skubbede, og jeg trak Halo op ad den stejle skråning. Halo hang af og til faretruende ud over siden, men vi kom op og takkede skytsenglen, og så kunne vi trille det sidste stykke og komme ned på landevejen.

Og da vi kom omkring Molinaseca, var jeg virkelig også presset. Midt på bjergvejen var der vejarbejde med et stort hul, som vi kun lige kunne kante os uden om med kørestolen, det var lidt dramatisk, sådan at hænge ude på siden med flere hundrede meter ned. Men der var hele tiden en, der holdt hånden over os.

Og når vi var i tvivl, var der altid en bil, der stoppede, og råbte hvilken vej, vi skulle gå, de vidste jo, hvad vi var for nogen. Der var virkelig meget velvilje. Det havde vi stor glæde af.

Havde I nogle mindre gode oplevelser?

På et tidspunkt på Villafranca Montes de Oca var vi lidt nede, vi havde mistet

vores vejkort, vi havde ingen penge, der var ingen telefonforbindelse, det var uden for alt og vi var gen-nemblødte. Der oplevede jeg noget, som jeg aldrig har oplevet før, den der helt tunge fornemmelse af afmagt. Jeg vidste dybest set ikke, om der var en vej videre, så lidt forberedt var vi, det var en del af udfordringen, eller også var det bare sjusk. Men på en eller anden måde fik vi humpet os til Burgos.

Der ramte vi vores lavpunkt. Vi tog til Spanien, fordi vi regnede med, at det var varmere end herhjemme, vi var trods alt mere end 2.000 km sydpå, men der var faktisk koldere, omkring 0 grader og sne. Det var den mest opgivende periode, vi var faktisk lige ved at tage hjem. Halo ville hjem, men så lod jeg en krokodilletåre trille og sagde: "Det er fint, hvis du vil det", men jeg var målrettet mod, at vi skulle gennemføre. For mig var det nærmest en æres-sag. Nu vi havde startet det op. Og efter en hviledag i Burgos tænkte vi: "Vi prøver at se".

Da vi så gik ude på højsletten mellem Burgos og Leon, begyndte det pludselig at storme og

regne voldsomt. Det var nærmest et skybrud. Og vi gik der og var meget "nøgne", men jeg fik givet Halo et regnslag på, selv om det var meget strabadserende. Efter nogen tid kom vi til en jernbanebro, vi skulle op over. Og lige da vi gik oppe på toppen af broen, så var det som om én højere oppe skulle teste os. Så han lod det blæse ekstra meget op, og regne ekstra meget. Det føltes som at være på et skib i åben sø, hvor sejlet bliver revet af. Halo tabte næsten regnslaget, og jeg måtte stå og kæmpe.

Jeg råbte ud i vinden: "Du får os ikke ned med nakken, du kan ligeså godt opgive, du får os ikke til at stoppe det her, vi fortsætter uanset hvad fanden".

Men jeg fik Halo surret fast, og fik udgydt min vrede mod de højere magter, og så lagde det sig ligesom igen. Og vi kunne

køre videre. Jeg vil ikke sige solen begyndte at skinne, men ret hurtigt kom der et lille alberge, hvor der var en pejs. Her blev vi modtaget med åbne arme. De kunne godt se, vi var presede, så vi fik ekstra fin behandling, varm kaffe og sådan, og tøjet blev hængt foran pejsen.

Det var ligesom en prøvelse der midtvejs på turen, vi kaldte det den dag for "Guds vrede".

Men jo tættere vi kom Leon, så kom foråret, sol på himlen og vi kunne tage shorts på. Og med varme-graderne steg humøret.

Var det besværligt at gå med kørestolen i bjergene?

Jeg havde på forhånd regnet ud, at det kunne blive svært at skubbe ham op over bjergene, så jeg havde satset på at få en makker med, som tog noget af slæbet, men oftest klarede jeg det selv, for hovedparten af tiden gik vi bare selv, mig og Halo. Jeg fik betændelse i begge skinneben af at gå nedad med kørestolen, som man gør rigtig meget på turen. Tit 3-4 timer i træk. Og for at variere belastningen på benene gik jeg ofte baglæns. Tror ikke

jeg havde klaret turen, hvis ikke Casper havde hjulpet. Ca. 30 procent af bjergene hjalp han mig opad og så var der andre pilgrimme, der stødte til, når Halo og jeg gik alene.

Var der andre udfordringer med kørestol?

Det er kun, hvis det går meget opad, at det er en hæmsko med en kørestol. Men jeg pustede og stønnede jo, så Halo blev ved med at sige, "Pas nu på dit hjerte". Men jeg kan godt lide det, at det gør ondt, jeg har altid dyrket meget udholdende sport, maratonløb, kørt langt på cykel. Jeg kan godt lide det, at man kan mærke man lever. Så han fandt hen ad vejen ud af, at det ikke var fordi jeg var ved at dø. Jeg blev jo ved med at gøre det og det gik jo fint. Vi gik om morgenen til frokost og så gik vi om eftermiddagen til klokken 5 eller 6 og så havde man jo gået de der 35 km eller så. Og så kunne man måske oven i købet gå lidt mere efter. Det skal jo passe med, hvor byerne er.

Og vigtigst var det, om vi kunne komme ind med Halo. Jeg tror, at han sov i stolen fem gange, fordi det

simpelt hen ikke kunne lade sig gøre. Det kunne han godt, men det var ikke rart for ham. Men så var aftalen som sagt, at vi næste dag skulle finde et sted, hvor vi kunne få en rigtig luksus overnatning på et hotel eller et eller andet.

Ellers så sov vi på alberge. Men vi var ikke så gode til at sove i de der store sovesale, for jeg skulle vende ham om natten og allerværst – jeg snorker. Det bliver man i den grad mindet om på den slags ture, og ikke alle er lige overbærende. Så jeg fik nogle traumatiserende oplevelser. Mennesker der kom over og skubbede mig hårdt, man bliver betragtet som en satan, når man snorker, i nogens ører og øjne, og det er da sikkert også irriterende.

Så vi pakkede det ofte ind i, at Halo havde brug for at ligge lidt specielt, og så fik vi for det meste sådan lidt specielle steder at ligge.

Havde I uheld med kørestolen undervejs?

Vi havde kun et uheld med kørestolen, forhjulet begyndte at falde af. Det skete i en by lige ud for en cykelsmed ca. 75 km før

Santiago. Så jeg kunne lige låne lidt værktøj, jeg ikke selv havde med, så jeg fik spændt hjulene og vi kørte videre.

Og engang ude i en skov skulle jeg tisse og Halo skulle et eller andet, så jeg tog den ene armstøtte af, og dem er han ret afhængig af, og så kørte vi videre. Efter 8 km opdagede jeg, at der manglede den ene armstøtte, og så tror man, at man skal tilbage. Halo siger så, det er lige meget, og jeg begynder at skælde ham ud. Vi overvejede, om vi skulle tage en taxa tilbage, eller hvad vi skulle, men så kom jeg til at kigge ned på tasken bagpå, der havde jeg lagt den, og det havde jeg ikke opdaget mens vi gik. For helvede, hvor var vi heldige, igen.

Når man går, har man så ikke behov for at være alene, kunne du have alene tid også?

Jo, indimellem var vi sgu ret pressede. Det er på en måde at være ligesom mand og kone. Uden at være det.

Der var nogle gange, hvor jeg bare gik fra Halo, og fandt et eller andet sted og smed mig. Fordi jeg

trængte bare til en time. Og hvor var det skønt. Så blev jeg liggende der. Det var simpelt hen som at være i himlen. Ikke!

Men jeg kunne ikke bare smutte væk i længere tid for Halo. Så jeg måtte snige mig til at gøre det, for at få noget alene tid, det har jeg brug for ind imellem. Men det var lige som om, jeg hele tiden var optaget af at være der for Halo.

Det skete også, at vores nye venner tog ham med på sightseeing f.eks. rundt i Leon. Det var så min mulighed for at få noget tid alene, og samtidig var det også en mulighed for Halo, at vi blev skilt lidt fra hinanden.

Hvordan oplevede du mødet med mennesker?

Det er sjovt, man finder ud af, at vi jo er meget ens, uanset hvor man kommer fra. Om man kommer fra Den Dominikanske Republik, Korea, Madagaskar, Australien eller New Zealand. Jeg har aldrig før oplevet den store mangfoldighed af mennesker, der er på Caminoen. Og man opdager lynhurtigt, hvor nemt det er at snakke sammen uanset sprog.

Ofte har folk en eller anden grund til at være der, og det var meget interessant at høre om, og folk var generelt meget åbenhjertelige. Det oplever man jo ikke andre steder. Man kommer hurtigt i kontakt, og man kommer hurtigt i fortrolighed, når man går med hinanden. Det passer mig meget bedre, end den måde man omgås i den civiliserede verden.

Kan du fortælle lidt om mødet med pilgrimme?

Vi blev sådan lidt kendte dernede, især de pilgrimme, der gik i samme hold, som man møder igen og igen. Vi blev mere og mere "stars", de stod og klappede ad os. Så det blev lidt for meget, synes jeg.

Så på et tidspunkt havde jeg bare lyst til at komme hjem. Men så gik vi lidt langt bare for at komme væk. Vi havde rigeligt at gøre med bare at hænge sammen, altså, vi skulle jo både gå og Halo skulle jo også plejes.

Hvordan blev I modtaget af de lokale?

Når vi gik på de uendelige landeveje, ude i det vilde vesten som vi siger, oplevede vi at komme ind nogle steder, hvor de gloede på os, som om vi var kommet fra en anden planet. De havde ikke set sådan nogen som os før, tror jeg.

Har du nogen ideer eller gode råd til andre, der vil gå turen med kørestol?

Ja, gå eventuelt turen over flere år eller gå noget af turen. Start for eksempel

med at gå 100, 200 eller 300 km eller mere før Santiago. Det handler om at komme afsted og opleve den magiske stemning og de store oplevelser; denne gåtur byder på. At gå samtlige 800 km som vi gjorde, er lidt/meget sindsygt.

Sørg for at have solide kraftige, helst massive dæk på kørestolen. Den person, som skubber kørestolen, bør af sikkerhedsgrunde bindes til kørestolen med snor og karabinhage ved nedkørsel. Tag ekstra tov med til at trække kørestolen op ad stejle opstigninger. Gå Camino Frances efterår eller forår for at undgå mange mennesker og usikkerhed på overnatningsmuligheder; og det er nemt at finde vej på denne tur.

Det er en god idé at være flere til at håndtere kørestolen, især ved bjergkørsel, som der er rigtig meget af.

Hvad var jeres succesmål?

Det var vejen, der var målet for os. For os var det vandringer og det spirituelt, det at forenkle sit liv – ikke det religiøse.

Det er jo den ultimative frihed. Det vil jeg meget hellere end nogen anden rejseform. Det er en helt speciel og intens måde at opleve tingene og mødet med mennesker på.

Vi startede den 24. marts i Saint Jean Pied de Port og planen var, at vi skulle være fremme i Santiago de Compostella på min fødselsdag, den 24. april. Og det var vi så også, det var ret fantastisk at opleve.

Vi følte en berusende lykke, da vi nåede Katedralen i Santiago de Compostella. Og Arno, Casper og jeg oplevede noget nærmest spirituelt, da vi sammen knælede foran Sankt Jacobs sølvkiste i kælderen under Katedralen. I det øjeblik forløstes mange timers strabadser, og man fyldtes af en enorm lykke og taknemmelighedsfølelse, og vi lod alle en lille glædeståre trille.

Hvad fik I så ud af turen?

Det, der var den helt store gevinst var, at man fik øjnene op for urmennesket i sig selv. Hvor enkelt livet bør være. Ikke hvordan det kan være, men hvordan det bør være. Det er de basale ting, det handler om, og så

samværet med andre mennesker. Uden alt muligt.

Det kan man også mærke. Der er ingen skjulte dagsordner, uærligheder eller andre af de ting man kan fornemme, når man møder mennesker herhjemme. Det er meget åbne og ærlige mennesker, man møder dernede, det er befriende. Og så det, at der er højt til loftet selvfølgelig. Og tid til at tænke over tingene.

Selv om Halo snakkede meget, så havde vi også mange timer, hvor vi ikke snakkede. Det var fantastisk at opleve, at vi kunne gå i halve dage uden at tale sammen, og det skal man jo kunne på sådan en tur.

Jeg havde ikke noget, jeg skulle have sat på plads eller smidt væk på turen. Det var mest det at genopdage, hvor enkelt livet kan være.

Hvad så efter hjemkomst til Danmark?

Da vi kom hjem, smuldrede det lidt. Jeg havde jo et håb om, at det her skulle være med til at kunne give håb for folk i Halos situation, inspirere ligesom Team Tvilling. Man kan godt en masse ting, hvis man har viljen. Og vi har ikke haft andet end viljen.

Jeg er tilknyttet et handicaphjælperfirma, og det er meget sjovt, da vi var dernede, blev jeg ringet op af firmaet, som spurgte, om jeg ville med en handicappet kvinde til Skotland i 14 dage. Jeg kunne blive ansat som nattevagt, og jeg ville få fri hver anden dag og kun have vagter på 9 timer ad gangen, og vi skulle fire personer afsted med hende. Og der stod jeg nede på Caminoen, mig alene som hjælper 24 timer i døgnet i en måned. Jeg kunne ikke lade hver med at tænke på, at der er forskel på, hvordan tingene bliver grebet an. Og jeg fik jo heller ikke løn for det. Jeg er slet ikke sådan tænkende. Og jeg føler mig meget relateret til Halo. Jeg er meget impulsiv og synes, at Halo skulle have den oplevelse, simpelthen.

Ville du gøre det med hvem som helst?

Ja det tror jeg nu nok jeg ville, men man skal først få en relation til hinanden. Men jeg tror den, der skal gøre det, skal tænke lidt anderledes end normen inden for området. Jeg er også i et firma, og der har jeg meget svært ved at fungere, for det er jo efter regler. Det kræver, at man har en hjælper, der er lidt frisk, fordi det jo ellers ofte går op i penge og alt det der.

Jeg kan bedst lide at se på det, at en handicappet skal se muligheder, se at når Halo kunne gøre det der, så behøver man ikke at være bange for at tage på ferie.

Skal du/I på en ny tur?

Jeg håber, vi skal afsted igen. Arno skal med, og jeg håber også, jeg kan få Halo med igen, men nu må vi se. Jeg tror, vi skal gå den samme rute igen. Der kan

vi ligesom samle selvtilid. Jeg kan godt lide den samme tur, og jeg synes ikke turene er ens. Da jeg gik turen alene, kunne jeg ikke genkende noget stort set. Men det er måske også fordelene ved at have dårlig hukommelse.

Jeg tænkte, det er helt utroligt så lidt jeg kan genkende, også fordi naturen har ændret sig meget fra forår til efterår. Men jeg har selvfølgelig gået med kørestolen første gang og haft fokus på den og Halo, så jeg har set tingene fra forskellige vinkler. Når vi kom til byerne, havde jeg fokus på at finde de rigtige steder, var inde for at se, om det var muligt, der skulle f.eks. også være et ordentligt badeværelse. Og som regel faldt det på det eller på, at der var trapper.

Du nævner at du/I har gået flere ture?

Efter at vi havde gået turen i foråret 2013, tog jeg ned og gik Camino Frances igen i november 2013. Jeg ville prøve at gå pilgrimsruten alene. Det var en helt anden tur, selvom det endte med, at jeg gik på landevejen, fordi jeg bedst kan lide at gå på landevejen. Så sindssyg var man blevet, men det føltes mere rigtigt.

Og i foråret 2018 gik Arno, Halo og jeg på Sølvruten fra Sevilla. Men der nåede vi kun at gå 350 km. Det var simpelthen for hårdt, vi blev igen kraftigt snydt af vejret – det var uvejr. Og jeg var blevet ældre. Og Arno var nu blevet 80 år, han knækkede og tog også hjem efter 2 dage. Det er en tur vi helst ikke taler om.

Har du noget at tilføje som afrunding.

Ja, vi klarede den. Simpelt hen.

Og man lærer virkelig at nyde de små ting i livet, ikke! En god seng, et varmt bad, det er jo heller ikke en selvfølgelighed vel, og så noget godt i maven, så behøver man ikke mere.

Så enkelt er det bare.

Oven over alt står det som en tur vi aldrig glemmer, en tur vi snakker meget om. Det er en af de helt store oplevelser i livet helt sikkert.

Og hvem ved, måske åbner vi en dag et refugie, mig og Halo.

En camino fra før det store rykind

I 1993, for 26 år siden, var der endnu ikke ret mange, der gik på caminoen. Det gjorde Hanne Sander, nu pensioneret præst i Jægersborg sogn, med sin dengang 15-årige søn.

af Carsten Maegaard

Hanne, ”for jeg havde ingen erfaring med at vandre længere ture, men løb simpelthen an på, at mine knæ og min ryg ville kunne holde til det.”

Hanne fik det organiseret, så det blev muligt at holde fire ugers ferie, men det var kun den yngste af hendes to sønner, Andreas, der var med på idéen. Han var netop blevet konfirmeret og fik således en pilgrimsvandring i konfirmationsgave. Og han havde stor lyst til udfordringen.

De vandrede de små 800 km på Camino Francés på fire uger fra midten af juni måned til midt juli. Det år var ”helligt år”, så der kom mange flere end de 9.700 pilgrimme, der kom til Santiago året før. Det store rykind mærkede Hanne nu ikke meget til før de sidste par hundrede km – og meget var anderledes end i dag.

Jeg har kendt Hanne siden begyndelsen af 1970’erne, og da det var hende, der inspirerede mig til min første Camino, har jeg aftalt

en snak om, hvad der satte hende i gang og hvordan hun greb det hele an.

Det var mere eller mindre en tilfældighed, der satte det hele i gang, nemlig en artikel om Jakobsvejen i Politiken. Først var det planen at tage af sted sammen med en kreds af venner med halvstore børn, men som tiden nærmede sig, faldt flere fra, og det endte med, at det kun var to mødre med to teenagebørn, der begav sig af sted. ”På mange måder var det ret dristigt”, siger

De fløj derfor alle fire i midten af juni til Barcelona og videre til Pamplona. Derfra med bus til Roncesvalles og dér startede vandringen. Hanne havde læst en tysk guidebog og var blevet bevidst om, at rygsækkens vægt betyder en del for ens velbefindende på turen. Så hun fotokopierede de sider, der var nødvendige, minimerede oppakningen til to stykker af hver beklædningsgenstand og var i hvert fald på den måde velforberedt. Desværre fik den anden mor problemer med sit

ene knæ allerede på 2. dagen og da det ikke blev bedre, besluttede de sig til at opgive turen og rejse hjem, mens Hanne og Andreas med lidt dårlig samvittighed valgte at fortsætte. De fortsatte i et tempo, der passede dem, men da de nåede til Logroño, var Andreas blevet så træt, at han trængte til en ekstra dags hvile. Imens måtte Hanne i byen for at købe ind, og hun husker tydeligt, at hun følte sig helt forkert iført vandreshorts og støvler i byliv og i supermarked og bare ønskede at kunne vandre igen.

Der var herberger på den Franske Camino, men ikke nok til, at alle de pilgrimme, der var begyndt at puste liv i mange forfaldne landsbyer på strækningen, kunne få tag over hovedet alle steder. Desuden ventede man på det store "hel-ligårs-rykind" lidt senere. Derfor havde lokale Røde Kors stillet telte op i nogle byer. På fotoet er det fra Villafranca del Bierzo.

For øvrigt var der kun koldt vand i baderummene på samtlige herberger, så det var virkelig en luksusfølelse, da de to en enkelt gang indlogerede sig på et pensionat/ostal med varmt vand i bruseren.

Da der var så få pilgrimme, blev dem, man mere eller mindre fulgte med, en slags familie, der mødtes igen og igen. Azofra kom de til netop Skt. Hans aften. Herberget var indrettet i tilslutning til den lokale kirke, og der meldte sig nogle lokale, som kunne organisere både koteletter og vin.

Der blev arrangeret bål og samvær for de omkring 20 pilgrimme. Det viste sig, at

det ikke er så ualmindeligt at fejre Skt. Hans i den del af Spanien, så det blev en lystig aften med sange på de forskellige modersmål, og det endte med en aftenandagt i kirken.

Da Hanne og Andreas var de eneste danskere på Caminoen i den periode, og den eneste mor og søn, blev de hurtigt kendt blandt pilgrimmene, så når de traf nogle nye, lyste disse tit på i et smil og vidste allerede besked om de to.

I det hele taget var det stadig ret uvant for befolkningen med disse pilgrimme, og en dag kom en ældre kvinde hen til Hanne, kyssede hende på kinderne, og bad hende om at tage en hilsen med til Skt. Jakob.

Det, der står tilbage i Hannes erindring er, at vandringen gav tid til eftertænksomhed og refleksion over livet, både det praktiske derhjemme og

det åndelige. Som teolog var hun ikke uvant med disse tanker, men det nye var at få dem bearbejdet, mens hun gik – dag ud og dag ind.

Det er jo også det, som vi andre har oplevet og som kun kan opleves under den længere pilgrimsvandring. Samme erfaring har filosoferne Søren Kierkegaard og Jean Jaques Rousseau også gjort sig.

En anden ting, der også står stærkt i Hannes erindring, er mødet med helt fremmede mennesker undervejs og fællesskabet, der opstod. Omsorgen for hinanden var også rørende. Hun husker, hvordan de hjalp hinanden med at pleje vabler, dele mad, opmuntre de trætte og hjælpe med at bearbejde problemer.

Det at være undervejs – uden at være hjemme, som ”et vandrende gudsfolk”, er et af de billeder, der tydeligt meldte sig på vandringen, ligesom billedet af vejen som et billede på vores liv. For vejen var jo ind imellem stenet, nogle gange så stejl, at det var tungt at komme op. På andre strækninger fortsatte det bare så meget ligeud, at det næsten blev kedeligt, og så igen, når man var kommet over et pas og fik glæden over den mest den storslåede udsigt. Til billedet hører jo også, at man kan fare vild og gå forkert.

Da de nåede frem til Pilgrimsmessen i Santiago de Compostella, følte Hanne og Andreas sig lidt stolte, da de som de første den dag blev nævnt som ”dos peregrinos de Dinamarca que han caminado hasta

Ronchesvalles”. Selvom de ikke havde haft nogen forventning om, at ankomsten til Santiago skulle blive højdepunktet, så blev messen i katedralen alligevel en bevægende oplevelse, for ved den fælles nadver blev ordene om, at vi er ét i Kristus i den grad virkelighed, på tværs af sprog, nationaliteter og konfessioner.

Hanne har ikke siden gået i Spanien, men har gennem mange år arrangeret pilgrimsvandring for sin menighed i Danmark.

Vi andre kan genkende næsten alle de oplevelser, som Hanne og Andreas fik på den Franske Camino for 27 år siden. Der er nogle indtryk, som ikke forandres, men der er andre, som er vidt forskellige fra dengang til i dag.

Camino Via Augusta 2019

af Flemming Borch

På mit pilgrimsvandring ad Via de la Plata i 2018 hørte jeg for første gang om en camino, der ligger syd for Sevilla – Via Augusta. Caminoen starter i den historiske by Cadiz og løber de ca. 180 km op mod Sevilla, hvorfra Via de la Plata løber op mod Astorga.

Caminoen, der er genskabt og vedligeholdes af ”Venner af Camino de Santiago de Sevilla”, er nok den fladeste af alle caminoerne i Spanien. Caminoen er delt op i seks etaper på mellem ca. 20 til ca. 35 km. Der findes ikke alberguer undervejs, bortset fra et rimeligt nyt i Alcalá de Guadaira, så overnatning må ske på hostel/hotel og B&B.

Cadiz, der blev grundlagt i år 1100 f. Kr. ligger ved udløbet af floden

Guadalquivir, og blev et vigtigt punkt for handel og transport, efter floden blev tilmudret og Sevilla ikke længere kunne bruges som udgangspunkt for opdagelsesrejsende. Også pilgrimme fulgte transportvejen fra Cadiz op til Via de la Plata.

På grund af infrastrukturen i området har Via Augusta gennemgået en løbende forandring, således at den i dag løber langs motorveje, vandingskanaler og jernbaner, hvilket har relativ stor betydning for oplevelsen. Heldigvis har vennerne af caminoen sørget for, at den fysiske afmærkning også er tilpasset og opdateret den digitale vejviser.

Mit pilgrimsvandring startede i marts 2019 med 20-27 grader og høj sol. Første nat boede jeg i Nuestro Padre Santo Domingo's rum i det nedlagte kloster i Cadiz. Næste morgen var jeg så klar til mit pilgrimsvandring mod Sevilla.

Dag 1 Cadiz – Puerto Real ca. 30 km

Fra katedralen går ruten ned til havet og langs promenaden med sine mange cafeer. Vel ude af byen blev jeg vist ned på stranden, hvor jeg nød at vandre langs vandet, hvor bølgerne lyd til dels overdøvede den tidlige morgentrafik.

Nogle kilometer ude blev jeg vist væk fra stranden af et militært anlæg, Torregorda. Her mødte jeg to ældre pilgrimme, der startede der. De næste par dage løb vi til tider ind i hinanden. Vel ovre på den anden side af motorvejen og jernbanen gik caminoen på en bred grussti med marsklandet på venstre side og jernbanen på højre side ned mod San Fernando, hvor dagens vandring kunne slutes efter ca. 16 km.

Jeg valgte at fortsætte de næste 14 km frem til næste by. Ude af byen stiftede jeg atter kontakt med jernbanens nærhed til højre, og til venstre kunne jeg hen over marsklandet se Cadiz og den karakteristiske bro mellem Cadiz og Puerto Real. Broen er ens følgesvend hele dagen, fordi man følger bugten. Da jeg nåede ind i byen, måtte jeg gå langs en omvej, inden jeg fandt ind i den gamle by og stedet, hvor jeg skulle overnatte.

Dag 2 Puerto Real – Jerez de la Frontera ca. 27 km

Der var ingen morgenmad på stedet; men heldigvis fandt jeg et lille sted, der serverede min Café Americano. Og så var det blot at finde tilbage til caminoen, der gik over motorvejen, forbi universitetet og ned til et rekreativt område væk fra byens morgenstøj. Dette rekreative område med de bugtede stier og mange grillpladser benyttes af byens borgere til motion og hygge.

Over Rio de San Pedro og ind i et marskområde, der fik mig til at tænke på Vestamager. Denne morgen var der en del motionister på de lange

lige stier, der førte op til El Puerto Santa Maria, hvor det var muligt at overnatte efter ca. 12 km.

Jeg valgte at springe over og fulgte caminoen gennem et villakvarter med store flotte huse for det bedre borgerskab. Resten af vejen op til Jerez de la Frontera løb langs motorvejen, dog med udsigt til bølgende marker, hvor flere allerede var høstet. Et ikke spændende stykke af caminoen. Et besøg i pilgrimskirken med sit pilgrimssværd/-kors aftegnet i gulvet og en god snak med en cool præst hjalp dog lidt. Han var meget interesseret i, at Via Augusta skal blive mere besøgt af pilgrimme. Han mente også, at Cadiz er det korrekte sted at starte sit pilgrimsvandring på Via de la Plaza.

Byens navn Jerez blev tidligere skrevet Xerez og er kendt for sin produktion af sherry: Brandy de Jerez, som skulle være ganske god. Bedst kendt er nok Tio Pepe og Oloroso. Byens historiske steder vidner om Spaniens muslimske tid.

Dag 3 Jerez de la Frontera – El Cuervo ca. 27 km

Godt at stedet, hvor jeg overnattede, serverede morgenmad, hvilket var en af de bedre ting ved stedet. Det tog godt og vel en times tid at komme ud af byens morgentrafik; men jeg nåede dog stationen, hvor caminoen løber. Mødte et par løse hunde, der nok ikke brød sig om pilgrimme; men en god overfaldsalarm og min vandrestav holdt dem dog på afstand.

Længere fremme mødte jeg en pilgrim fra Schweiz, der var startet i Tarifa på vej mod Via de la Plata til Astorga. Ca. halvvejs fik vi frokost på en tankstation. Flere steder var de kendte tyre sat op. Disse er en del af området og stammer oprindeligt fra reklamer for et vinfirma, Osborne, men er senere blevet et folkekært eje og et godt logo for Spanien

Ca. 4 km uden for El Cuervo fandt vi sammen i alt fem pilgrimme. Vi var usikre på den rigtige vej, da ruten øjensynligt var ændret for nylig og ingen vejviser passede. De to spaniere og schweizeren gik den ene vej, den sidste spanier gik den anden, og jeg den tredje. Spændende, for jeg mødte aldrig schweizeren igen. Vi andre overnattede på Hostal Santa Ana, der ligger lige over for den lille kirke Inglesia de San José, et lille sted, der også håbede, at denne camino blev mere kendt.

Dag 4 El Cuervo – Las Cabezas de San Juan ca. 27 km

Denne etape kan også deles, idet der er mulighed for overnatning i Lebrija efter ca. 10 km.

Dagens etape kan egentligt deles i tre 'bidder': Første 'bid' op til Lebrija, næste 'bid' langs de brede vandingskanaler og sidste 'bid' ad en opkørt grussti langs et sted, hvor der er smidt alt muligt affald.

Turen op mod Lebrija var afvekslende hen over de bløde bakker, med ar-

rige vagthunde, heste, der kedede sig bravt og et område med alt lige fra store gartnerier med drivhuse til gamle mænd, der passede deres små nyttehaver, og ikke mindst travle hestestutterier. Dette stykke er ikke særlig godt afmærket, og der er mulighed for at gå forkert.

Gennem byen ad hovedgaden, hvor der ses store flotte huse på den ene side og små værksteder på den anden. Op til rundkørslen med statuen af guitarspilleren Pedro Bacán. Bemærk, at der

herfra ikke er nogen form for service. Skiltene viste os ud af byen og videre ad grusvejen til en opdæmmet sø. Jeg nåede frem til den brede Canal del Bajo Guadalquivir, der løber de næste 12-13 km lige ud, indtil man ledes væk fra kanalen og katedralen, der ses øverst i byen, og leder pilgrimmen resten af vejen. Her gik vi langs med city-dump de sidste kilometer hen mod motorvejen, der skal krydses via broen, og vi var fremme. Oplevelsen ødelægger turen lidt, for det er sidste indtryk inden byen, og ankomsten til byen virker også en anelse trist.

Dag 5 Las Cabezas de San Juan – Utrera ca. 33 km

Dagens etape bar også præg af lange kedelige

stræk uden skygge, langs brede vandingskanaler og den lange togbane. Efter de første ca. 10 km bliver man vist fra stien ned til en lille nydelig by med lave hvide huse og appelsintræer i gaderne, en kirke og en bar. Kirken var lukket; men baren gav god afveksling og mulighed for drikkevarer og lidt at spise.

Herfra ledes man tilbage til jernbanen, der løber i lige linje frem til Utrera. En noget kedelig strækning uden nogen form for skygge. Det skal bemærkes, at pilgrimmen skal huske at medbringe rigeligt vand på denne strækning, hvor der absolut intet er.

Det sidste stykke inden byen falder gennem et område, som beboerne benytter til fritidshygge. Og her lørdag eftermiddag var

stemningen allerede høj og folk råbte glad "Buen Camino" til den ensomme pilgrim.

Byen – som mange andre – er fyldt medbarer/caféer i de hyggelige gader og trækker meget efter en kølig...; men efter denne dag trækker et bad endnu mere. Mit overnatningssted lå i den anden ende af byen, men lige ved caminon.

Dag 6 Ultrera – Alcalá de Guadaira ca. 20 km

Dagens etape var vildt anderledes end de tidligere. Første dag med lidt tåge. Denne søndag morgen leder tanken hen på sangen "Sunday morning coming down".

I forhold til i aftes var byen stort set tom, ud af byen gik ruten ned gennem et nedslidt område; men i forhold til tidligere føltes det alligevel godt, bortset fra de noget aggressive vagthunde, hvoraf nogle gik løs. Igen var det godt med overfaldsalarm og vandrestav.

Denne dag var baggrundsstøjen fra motorvejen dog væk, og stilheden blev kun brudt af en enkel traktor eller motionisters "Buen

Camino”. Gennem olivenplantager og markernes bløde bakker og grusstier, dog med en enkelt stigning på ca. 10 %, der ledte frem til byen.

Ved byen bliver man ledt over gangbroen over Rio Guadaira ind til byen.

Op gennem byen med alle barerne, der lokkede en varm eftermiddag. Op til den katolske kirke, der var åben. Jeg fik en snak med præsten, der bød velkommen med et stempel i mit credential. I denne by ligger det eneste albergue på Via Augusta. Alene af denne årsag nævnes stedet, La Casa del Cura. Stedet er et hyggeligt sted, der er lidt afslappet på den gode måde. Også selvom det ligger ca. 1 km fra caminoen.

Dag 7 Alcalá de Guadaira – Sevilla ca. 20 km

Der var ikke morgenmad på stedet, men heldigvis havde barerne tidligt åben, og efter lidt morgenmad gik vejen gennem byen hen til den katolske kirke, som caminoen går forbi.

Denne dag var en god afslutning på en noget enerverende camino. ”A walk in the park” er meget betegnende for dagens etape.

Ruten løber næsten hele vejen ind til Sevilla langs den snoede Rio Guadaira, og dette grønne område bærer stærkt præg af at være et rekreativt område, som borgerne kan nyde. Og igen en dag uden baggrundsstøj, indtil man når Sevilla.

Også denne dag gik noget af vejen langs en kanal, nemlig Canal de los Presos del Bajo Guadalquivir; men

denne bugtede sig dog ind til Sevilla. Igen var jeg i storbyen med travl trafik og de næste 4-5 km gik ad en allé til fodgængere og cyklister, så der var god skygge.

Og pludselig stod jeg foran katedralen og pilgrimsvejen var slut. Det var samme sted, som starten til Via de la Plata ligger – lige uden for hovedindgangen til katedralen. Efter nogle dage med ensomheden var det lidt stressende med alle de mennesker, der besøger byen.

Synd, at Via Augusta ikke er særlig kendt, for strækningen har haft betydning for Spaniens historie i denne region.

Tak fordi du fulgte med på mit pilgrimsvandring.

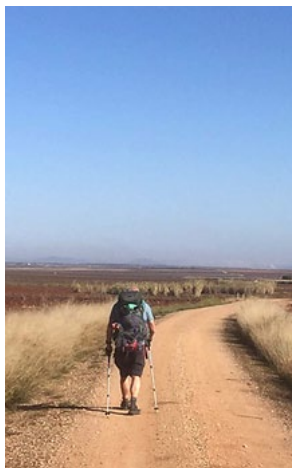
Flemming Borch

SØLVRUTEN

Via de la Plata & Via de Sanabria – fra Sevilla til Santiago og Finisterre 10. marts-21. april 2019 – 40 vandre dage og ca. 1000 km

af Ingelise Kvorning/Hans Henrik Kleinert, tureledere i Dansk Vandrelaug og pilgrimme

Har du gået caminoen? – et spørgsmål mange har fået – her tænker de fleste caminoen som Camino Frances, som jo er den mest kendte. Heldigvis er der mange forskellige caminoer – alene i Spanien er der 50 forskellige caminoer at vælge i mellem, hvor målet er Santiago de Compostela. Vandring eller camino-vandring er vanedannende, så efter at have vandret forskellige andre caminoer, så kom turen til Via de la Plata og Via de Sanabria.

MOTIVATION

Vi gik denne camino af lyst. Eventyrlyst, lyst til at

udfordre hverdagen, livet, eksistensen. Pilgrimme har alle deres private motivationer for at tage en pilgrimsfærd, så allerede her er det relevant at fastslå, at uanset hvorfor du går, så har det sin berettigelse, du er velkommen på vejen.

Det er vejen, der byder dig velkommen. Vejen er grus, asfalt, græs, jord, nogen gange vand, sten. Nogen gange tydelig, andre gange skjult. Vejen er også dig selv. For ligegyldigt, hvordan den åbner sig for dig, vil den også være et spejl af dig. Vejen er målet!

Vi har mødt mennesker, som går for at dulme en sorg. For at tænke over tingene. For at slanke sig. For at lære deres grænser at kende. For at møde Gud, jomfru Maria, englene eller Buddha. Nogen flygtede fra deres liv derhjemme, nogen sagde, at de havde mistet mening eller retning i livet og ville se, om en pilgrimsvandring ville ændre noget ved det. Nogen vil bare opleve

noget. Nogen vil være sig selv, dæmpe stress eller give mening til noget meningsløst. Nogen går for deres afdøde.

Mange går for at følge i historiens fodspor. Eller for at opleve naturen. Være en del af naturen. På via de San Francisco er det Helligfrans, vi følger. På Camino Santiago går vi mod Jacobs gravmæle i katedralen i Santiago de Compostela. På alle pilgrimsfærd er der et helligt mål, det er indbegrebet af at være pilgrim.

Pilgrimsfærden er global. Det er et fænomen, som alle store religioner kender til. Muslimerne går mod Mekka. Hinduerne til Ganges. Buddhisterne rejser for at blive mere sig selv – og har som mål nogen gange en stupa, nogen gange Lupimi (Buddhas fødested) eller steder, hvor han praktiserede sin lærdom. Hinduerne har Maka Kumbh Mela, som hvert 12. år tiltrækker millioner af mennesker til Allahabad i Nordindien.

Altså, en pilgrimsrejse er pr. definition en rejse mod et helligt sted. Det hellige sted kan også i en åben fortolkning være en rejse mod et helligt sted i dig selv.

Motivationerne er legio. Alle har deres ret til at gå. Vores opfordring lyder derfor: Gå, hvis du føler for det. Lad dig ikke aflede af andres eller autoriteters mening om den sag.

Om det meningsfulde ved at gå: Vi er født med evnen til at rejse os på to ben og gå. Det er en biologisk, os alle iboende trang, evne, kompetence (hvis du ikke er handicapet). At gøre det, vi er født til, giver mening i sig selv.

At drage den slutning, at gå bringer os nærmere mod os selv, ligger lige for.

Men er det at gå så i et modsætningsforhold til mere moderne transportformer som cykling, togrejse, bilisme eller fly? Næ – for også overspring, bekvemmelighed, dovenskab, genveje er en del af vores natur. Dog, med fremkomsten af alle disse transportformer er faren snarere, at vi taber evnen til at gå, at transportere

os på vore flade, og dette indebærer et tab af meneskelighed.

At gå – eller gå en pilgrimsrute – er en "slow travel" – rejse!

En meget enkel måde at rejse på – du skal bare tænke på at sætte det ene ben foran det andet; du har kun det tøj med, som du bærer i rygsækken; du skal bare nå frem til det næste herberg og du bestemmer selv, hvor langt du vil gå. Du får rigtig god tid til at tænke, eller bare lade tankerne flyve, eller slet ikke tænke, bare nyde omgivelserne.

Pilgrimsordene: "Frihed – Enkelthed – Langsomhed – Stilhed – Bekymringsløshed – Fællesskab – Spiritualitet" får du tid til at tænke over og forstå betydningen af på din egen måde.

PSYKEN

Selvom det at gå en camino i det ydre er en fuldstændig fysisk foreteelse, hvor man ved at sætte det ene ben foran det andet et vist antal gange, når fra et sted til et andet, – så er det i høj grad også en psykologisk happening. Der er en god chance for at lære nye sider af sig

selv at kende under nye omstændigheder og uden for den vanlige komfort zone. For ved du egentlig, hvordan du reagerer på træthed, udmattelse, smerter, kulde, søvn-mangel, - for nu at nævne nogle af de udfordringer, du kan komme ud for som pilgrim?

Hans Henrik oplevede, at den hælsore, som han ikke havde mærket meget til de sidste par år, pludselig, efter en lang dagsmarch, igen stak sin spidse syl i venstre fod. Det var selvfølgelig i sig selv ikke rart, men det var også ledsaget af en frygt for, at resten af turen ville blive et helvede, eller måtte opgives. Vi tog nogen dage med korte etaper. Så kom vi til Aljuescen, hvor indehaveren af herberget Pilgrim er en tysk kvinde med stemmegafler og en vis sans for substansers farmakologi. Bl.a. rosmarin, som sammen med arnika er en hovedingrediens i den "pilgeröl", som hun fremstiller. Da hun hørte om fodtrængslerne, tilbød hun straks at lave noget healing, og det sagde han uden tøven straks ja tak til. Først et fodbad med natron, magnesium og rosmarin. Så smurte hun fødderne ind i pilgeröl

og masserede dem lidt. Det var skønt, selvom det gjorde av. Så kom højdepunktet: fra et velourklæde fremdrog hun et par store stemmegafler, som hun slog an og plantede på fodsålen i overensstemmelse med meridianerne i kinesisk medicin. Gaflerne var afstemt efter jordens vibration. De vibrerede ind i foden og forplantede sig op i læggen, det føltes sjovt. Den næste dag gik Hans Henrik meget bedre. Han havde købt en flaske pilgeröl, som blev medbragt og derefter (næsten) hver dag smurt på fødderne.

Vi tror mere på Voltaren og Ibuprofen, men må medgive, at behandlingen havde en virkning. En del af det tilskriver vi, at han bare tog imod, ikke satte spørgsmålstejn ved metoden eller hende, og at der var megen omsorg i hendes måde at behandle på, en anden del tilskriver vi, at det måske er virksomt på en for os uforståelig måde.

Det psykiske er også i spil, når det gælder opmærksomhed. At have opmærksomheden på at gå er meditativt. Opmærksomhed på skridt,

fornemmelse, rytme, rotation, fodens afvikling, vejrtrækning, er meditativt. Ind imellem afbrydes opmærksomheden af tanker, ideer, indfald, som har en anden kvalitet end ellers, det er, som om de dukker op af ingenting på en sær måde, som ikke lader sig beskrive, men som vi har hørt andre genkende. Det er også her passende at citere en af de berømte filosoffer: de tanker der ikke er opstået under vandring, er ikke værd at beskæftige sig med (efter hukommelsen).

Vi oplever at roen, langsomheden ved at gå, sammenlignet med fx at køre bil, får os ned i gear, til at slappe af dybt inde.

En camino har et endemål. Men det er vejen derhen, der tæller, det er der oplevelserne ligger, erfaring kan opsamles, nuet er til stede i vores bevidsthed. Når man når frem, er der tilfredshed, eufori, – og måske et strejf af vemod over, at det nu er slut. Pilgrimmene vender altid hjem igen og spørgsmålene om, hvordan man bedst kan implementere enkeltheden, roen, langsomheden i dagligdagen melder sig! Kan man undgå at blive 'suget' ind i de mange aktiviteter og krav, som tilværelsen forventer af os alle? Det gives der ikke et entydigt svar på – det er op til den enkelte, men der er ingen tvivl om, at alle bringer noget med hjem fra en lang pilgrimsvandring.

PRAKTISK GEOGRAFI

Der er mange måde at lære om en egn og et land. En helt uovertruffen måde er at gå der.

Det landskab du går igennem, sætter sig i dig med sine dufte, udsigter, højder, dale, lys, alt hvad

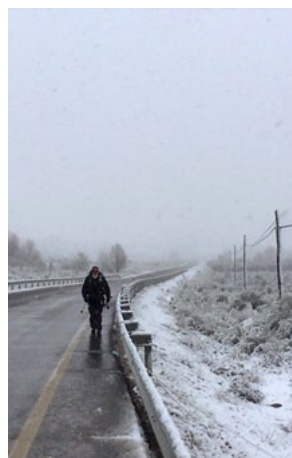
der kan sanses. Du oplever mennesker, bebyggelse, trafik, fugle, industri, vegetation, jordbund, det kommer ind i dig på en direkte, ikke-kvantificeret måde.

Du kan senere læse dig til det statistiske, hvis det interesserer dig, men du har for alvor været der. Du kender det. Hvis Hans Henriks gamle geografilærer havde levet i dag, ville han elske at diskutere værdien af at opleve som vejen til at forstå.

Vi oplevede Europas stegepande, som er egnen omkring Sevilla, og ja, der var varmt, vi oplevede stenegene, overdrevene, stengærderne, som skiller matriklerne eller markerne, og i Extramadura, blev vi overvældet af frøernes kvækken i vandhuller med hvide blomster. Det var faktisk øredøvende. Ikke så sært, at der er mange storke her – alle pladserne på kirketårnene var optaget af storkefamilier og på den gamle akvædukt uden for Merida havde storkefamilierne bygget reder på stribet!

Oppe i bjergene fik vi kulde om morgenen, klar frost. Vi måtte have vanter og huer frem, sågar de

lange underbukser. Senere på dagen lå vi og slog mave i græsset efter frokost, og drak vand.

Vi vandrede gennem skove med kork-egge (quercus suber) – fantastisk at se de mørkebrune stammer, hvor korken var skrællelet af. Første lag kork (han-laget) skrælles af, når træet er 8-20 år gammelt – det kan ikke bruges, er for hårdt og smides væk. Det blødere hun-lag skrælles herefter hvert 8-10 år og forarbejdes til bl.a. propper.

Vi så marker, olivenlunde, mandeltræer, appelsiner, vin. Langsomt gik vi gennem landet og så, hvordan planterne så småt var i gang med at forårsspire. Så lå vi lidt i græsset, eller sad op ad et træ, spiste en banan. Så en fugl, hørte en bi.

Vi oplevede romerske artefakter, cirkus i Merida, store kulturelle steder som Plaza Mayor i Salamanca og universitetet samme sted, katedraler, kirker og små kapeller. For ikke at tale om de romerske veje anlagt for et par tusinde år siden og endnu fungerende – nogen som en del af caminoen, andre lagt i asfalt, fordi den vejføring de gamle fandt, stadig anses for at være den bedste.

Undervejs til Xunqueira de Ambia fra Laza regnede det og vinden var os imod. Vi stred os op ad bjerget mod Bar Rincon de Peregrinos, berømt for sine muslingeskaller, her fik vi varmen. Vi gik videre ad asfaltvejen, for caminoen var ufremkommelig. Det klarede lidt op mellem byerne og det var i sol, da vi nåede ned i en dal og pludselig stod over for en oversvømmet vej. Vi gik i vejkanterne og det gik udmærket til Hans Henrik jekkede igennem en uholdbar tue og fik en våd sok. Videre gik det, indtil vi stod over for en endnu større oversvømmelse. Ingen mulighed for at gå uden om, så vi tog støvlerne af og sandalerne på og gik igennem. På et tidspunkt gik Hans Henrik

ud på pløjemarken, med den var ligeså våd og han sank i til over anklen. Mudder mellem tæerne. Da han så ville tilbage til vejen, opdagede han, at grøften var både bred og dyb, og han måtte gå over på nogen grene, som lå der. Over kom han uden problemer, og vi kunne holde bananpause, til den næste byge meldte sin ankomst.

Et andet sted, på vej op i Paderno-passet på grænsen til Galicien fra Castille y Leon, fik vi snevej, og vejen forsvandt i rygning. Med heldigvis fungerer det spanske snerydningsvæsen upåklageligt – der var rigtig mange sneplove, så det var ingen sag at gå på vejen. Vi gik op imod rygningen og var ret kolde, da vi kom til baren i pas-

set. Det var en rigtig god kop kaffe, vi nød der og 500 m længere fremme lå et hotel, hvor vi kunne sidde ved pejsen og nyde varmen, mens sne og blæst rasede udenfor.

PILGRIMME VI MØDTE

Der var en del tyskere. Uwe, som bor på et bjerg ved Nürnberg, eksperimenterer med energi. Han er selvforsynende med energi fra solpanel. Han kører på pommes frites olie i sin gamle dieseldrevne Mercedes. Det går fint, men når han kører forbi, lugter det af grillbar. Meget opfindsom type! Han går 40 km dagligt i et par kondisko og har kæmpevabler på hælene og nægter at tage offentlig transport uanset vejret! Frank var politimand, den

første af slagsen, som jeg har mødt på mine vandringer. En kraftig herre, der arbejder med retsmedicin, computerspor og den slags, – han sidder med andre ord bag en skærm. Han var initiativtager til en fælles køretur fra Mumbuy til Puebla de Sanabria den første af de dage med elendigt vejr, hvor det sneede og blæste.

Jack og Lillian var et fransk ægtepar med tråde til Burkina Faso. De var kunstinteresserede og havde taget en burkenisk kunstner under deres vinger.

Der var en skør spanier, som vi stødte på i Tabare, han snakkede i søvne og hoppede rundt mellem og

under sengene om natten. Han startede dagen med en god slurk rødvin, observerede Ingelise.

Så var der Jean, en franskmænd som havde gået Camino Levante fra Valencia, og vi var de første pilgrimme han mødte i fem uger kort efter Zamora.

Vi mødte ingen danskere før til allersidst sidst på vej til Finisterre. Det var et par fra Lille Skensved, som vi fulgtes med et stykke, vej og som var meget søde.

Så langt som fra Brasilien kommer der pilgrimme som vandrer! – Vi mødte Vera Lucia, som kunne lidt engelsk og to veninder – de sagde, at det var trygt

som kvinde at vandre i Europa. Vera Lucia havde vandret flere gange i Spanien.

I Cea mødte vi en schweizisk sygeplejerske, som studerede eksistentiel coaching om aftenen på herberget – sådan kan man også udnytte tiden på en pilgrimstur, men måske er det netop den ro, man opnår under en pilgrimstur, der gør let at tilegne sig ny viden?

AFSLUTNING

Vi nåede frem til Santiago og senere Finisterre efter 40 fantastiske dage. Tæt på naturen i os og uden for os. Tæt på kultur, befolkning, andre pilgrimme (der var ikke så mange), en følelse af at have været der og efterladt vores fodspor – og ikke så meget andet.

Vi kan anbefale Via de la Plata til den/de, som ønsker en oplevelse af at gå en camino, som er anderledes end de andre, mere ensom, mere strabadserende, men også enorm smuk og intens. Der er god plads på herbergerne, som oven i købet ofte er nye og bygget med arkitektonisk opfindsomhed, og ruten er særdeles godt afmærket.

Buen camino!

Aragonés – den anden vej over Pyrenæerne

I 2005 gik jeg på denne alternative vej over Pyrenæerne – se Pilgrimmen nr. 7 august 2009. Nu i 2019 var det tid til en gentagelse. Meget er forandret, men vejen den samme. Flere overnatningsmuligheder – og flere pilgrimme. En skøn Camino til en uges vandring med lidt af den 'gamle' caminostemning...

af Henrik Friediger

Siden jeg mødte Manuel fra Irún på min Camino i 2000, har jeg vandret en uge med ham på én af de mange Caminoer i Spanien. Vi har fx vandret Camino del Norte over fem år – mødtes igen, hvor vi slap sidst. Den fuldførte vi sidste år – og nu skulle vi finde på noget nyt. Det blev så på min idé: Camino Aragonés – fra Somport til Puente la Reina. I alt seks dages vandring. Denne gang bestræbte jeg mig på at overnatte på andre herberger i andre byer – stort set med succes.

Om at komme derved

Det var ikke så let at finde ud af, hvordan jeg skulle nå frem. Men det var altså til at finde ud af. Først fløj jeg til Paris, hvorfra jeg tog et indenrigsfly til Pau – en lille lufthavn i en by kendt fra Tour de France og i nærheden af et andet pilgrimsmål: Lourdes. En lille lufthavn uden offentlig transport – jeg måtte tage en taxa til 30 € til statio-

nen i Pau. Herfra med et lokaltog til dets endestation i Bedous, hvor der holdt en bus, der kørte til Canfranc Estación i den spanske del af Pyrenæerne. Ganske enkelt – nu man ved det. Jeg tog hjemmefra ved femtiden om morgenen og var fremme tolv timer senere. Sværere var det for Manuel – han havde fire timers ventetid på bussen i Jaca – så han var først fremme tre timer senere.

Ruten starter egentlig i Somport, der er et skisportssted. Men bussen tager vejen gennem tunnelen af samme navn og læsser folk af i Canfranc Estación. På det sidste stykke var jeg eneste passager i bussen. Insisterer man på at starte i Somport, må man tage en anden bus derop. Det valgte vi fra.

Der er et udmærket herberg i Canfranc Estación. Der indlogerede jeg os for natten.

Dejligt gensyn – rart med en stabil ven, som man nyder at vandre med gang på gang. Jeg føler mig meget privilegeret. Vi kan tale om alt og har fulgt vores familiers – og vores egne – liv gennem årene. Også godt for mit spanske – Manuel taler kun spansk og har gennem årene været en god lærer for mig.

Stationen i Canfranc

Før Manuel ankom, fik jeg set på det forunderlige bygningsværk i bjerglandsbyen: den 241 meter lange station, der i disse år er under en gennemgribende restaurering. Stationen er bygget i begyndelsen af 1920-erne, har ikke været brugt efter sit formål i over halvtreds år og har ligget forfalden og forladt hen. Nu bliver den forvandlet til et historisk mindesmærke – et turistmål.

Jernbanen mellem Jaca i Spanien og Pau i Frankrig over – eller rettere gen-

nem – Somport har været et vældigt ingeniørarbejde. Somporttunnelen er med sine næsten 8 kilometer den længste af de i alt 24 tunneler, hvortil kommer udhuggede nicher i bjergsiderne til sporene samt et antal broer.

Sommeren 1928 blev jernbanen indviet og den fungerede, indtil et diesel-lokomotiv væltede og rev broen l'Estanget i Frankrig med sig i faldet i foråret 1970. 48 år blev det til, før den imponerende jernbane blev lukket. Da jeg kørte op gennem Pyrenæerne med bussen, var det muligt at følge de forladte jernbanespor og de nedbrudte broer på

den franske side – men nu er der også gået over 50 år siden det sidste tog kørte på banen. Synd og skam – det har været en panoramisk togtur!

I 2. Verdenskrig havde denne jernbane sin storhedstid. Det siges, at der hver dag i årene 1942-44 dagligt blev fragtet 1400 tons metaller og krigsudstyr ad Somportbanen fra Spanien til det Nazi-okkuperede Frankrig. Spanien var godt nok neutral, men ikke mere, end at man solgte jern og andre nødvendigheder til den tyske krigsmaskine. Som betaling fik man guld, stjålet fra de jøder, som tyskerne var i gang med at

udrydde. Et mørkt kapitel, som nu bliver oplyst gennem restaureringen af stationen.

Canfranc Estación – Jaca

Vi lagde ud om morgenen på den ca. 23 kilometer lange vandring til Jaca.

Det var mig, der ikke ville længere – Jaca er en dejlig by med den vistnok ældste romanske katedral i Spanien. I sig selv en rejse værd med dens blanding af stilarter – romansk, gotisk, barok og renæssance. Og et godt sted at bede en takkebøn for at få lov til endnu engang at vandre en Camino – og i godt selskab.

Vejen derned går gennem grønne marker i det bjerg-rige område. Langs floden Aragon og via en bro, der hedder 'Den Nye Bro' – Pon Nou og er fra 1599. Dertil et par landsbyer med stenhuse og barer, hvor man kan forfriske sig.

Til det mere jordnære: det er ikke svært at finde en restaurant i Jaca – der ligger flere i nærheden af katedralen. Men hvis man ikke lige er til de dér turistrestauranter, må man længere ud i byen. Med gode råd fra hospitaleroen

på herberget fandt vi frem til en rigtig god, folkelig og billig restaurant lidt i udkanten af den indre by – vel en halv kilometer fra katedralen. Den hedder La Masia og kan bestemt anbefales. Den kan findes på GoogleMaps, men går under radaren på Tripadvisor, som ikke medtager de mere ydmyge, folkelige restauranter.

Med de kun 23 kilometer på førstedagen, havde vi naturligvis kræfter og energi til mere. Vi fik besøgt citadellet og et par kilometer uden for byen den imponerende bro,

Puente de San Miguel de Jaca. Den er oprindeligt fra 1400-tallet, 96 meter lang og 17 meter høj og med en pragtfuld slank bue over floden. Den er ikke en del af Caminoen, så det er en eftermiddagsforøjelse, som man kan unde sig.

Jaca – Arrés

Fra Jaca er det muligt at tage en omvej via klostret San Juan de la Peña, der er bygget ind i en klippe. Et kendt turistmål. Både Manuel og jeg har besøgt stedet før (se min tidligere artikel), og jeg var opsat på at nå helt til Arrés for at overnatte dér. Det ville blive en vandring på kun 25 kilometer, og det passede mig godt.

Ruten følger stort set floden. Det første stykke med storslåede udsigter og senere nede langs strømmen.

Arrés er en landsby, der er bygget op ad og dækker et helt lille bjerg. Den har ind til for få år siden været en ruinby – herberget var det eneste fungerende hus, da jeg passerede for 14 år siden. Men nu er den helt forandret! Alle husene er smukt restaureret – der er næppe en ruin tilbage.

Selve herberget er ganske enkelt – selvom der er både sovesal, varmt og koldt vand, en fællestue og et køkken. Det hedder La Casa de los Sonrisas – altså: Smilenes Hus! Da Manuel og jeg besøgte det, var hospitaleroerne to ældre mænd – en spanier og en franskmænd – og de forstod at skabe en rar og hyggelig stemning blandt os pilgrimme.

Før aftenmaden fik vi en rundtur i landsbyen med en af hospitaleroerne, som var en meget indsigtfuld guide. Bl.a. så vi kirken, der har en meget speciel døbefond, der er bygget ind i et skab – en sjældenhed.

Måltiderne var fremragende og i godt selskab – jeg tror, vi var de 16 pilgrimme, som herberget har plads til. Hvis der ikke er plads på herberget, er der et lille hostel oppe på toppen af landsbyen.

Nu havde vi så mødt en del andre pilgrimme – og vi fulgtes stort set resten af dagene. De fleste var

spaniere med hvem vi havde mange hyggelige stunder, mens en mindre gruppe franskmænd traditionen tro mest holdt sig for sig selv. Det er jo det med sproget!

Arrés – Ruesta

Den første del af denne strækning på godt 27 kilometer går gennem et særpræget landskab af klipper, der er dannet af ler – man kan pille dem fra hinanden og smuldre dem mellem fingrene. Det er en landskabsform, der hurtigt forandrer sig i vind og regn.

Derefter hæver landskabet sig og efter nogle kilometer kommer man til landsbyen Artieda. En ganske smuk lille by, hvor der er et herberg, hvor jeg overnattede sidste gang. Nu fungerer herberget som en bar om dagen – og vi fik en dejlig vegetar-bocadillo og slangede os på skift i en hængekøje, der var hængt op mellem to træer på terrassen foran herberget. Herligt!

For Manuel var det en helt speciel oplevelse – det havde han aldrig prøvet før!

Efter Ruesta nærmer man sig den inddæmmede sø: Embalse de Yesa, som man følger langs den sydlige bred. Et ganske øde område med lav træbevoksning, hvor stien ind imellem kommer helt tæt på søen.

Dagens mål, Artieda, er en ruinby, der engang i historien har spillet en betydelig rolle med en imponerende borg og et par kirker. Den eneste beboelse er herberget, der består af et par huse, der ser nogenlunde stabile ud – resten trænger til en gennemgribende restaurering.

Vi prøvede at studere borgen og den øvrige bygningsmasse, men man kunne ikke komme ind i ruinerne – det ville også være alt for farligt, og det var også tiltrækkende nok for fantasien at studere Torneroseslottet udefra. Romantisk fantasy – lige til Games of Thrones...

Aftensmåltidet var udmærket, og vinen var

rigelig, så der kom en god snak, hvor Manuel og jeg især talte med en far og hans voksne søn. Faderen var på samme alder som jeg, så vi kunne udveksle erfaringer med de forskellige aldersbetingede skavanker – og samtidig bekræfte hinanden i værdien af det privilegium det var at være i stand til at vandre på Caminoen, selvom man efterhånden er kommet i kategorien +70!

Ruesta – Sangüesa via Javier

En ganske hård stigning at begynde dagen med – med tilsvarende skønne udsigter over landskabet – først Embalse de Yesa og senere på formiddagen landsbyen Undúes de Lerda.

Vi fik pauseret og lidt at leve af i Undúes og gik derfra en omvej over borgen Javiér. Da jeg fra sidste gang kendte herberget i Sangüesa og vidste, at det havde begrænset kapacitet, bestilte vi et værelse i en pension, El Peregrino. Det giver mere ro over dagen, når man ved, at der er en seng, der venter på én!

Omvejen er okay – måske lidt for megen asfalt under fødderne. Og selve borgen i Javiér er naturligvis imponerende. Den er fødested for en helgen, jævnaaldrende med Jesuiternes grundlægger Ignatius de Loyola og venskabeligt forbundet med ham. Javier

missionerede specielt i Japan og led martyrdøden i Kina og er af den katolske kirke udnævnt til Indiens værnehelgen.

Vi kunne ikke umiddelbart komme ind i borgen. Den kombinerede kasse og souvenirshop var proppet med et par skoleklasser af købelystne unge, så vi opgav selve besøget og gik over til kirken, som vi kunne have for os selv. Et herligt køligt stop på en meget varm dag.

Men derefter blev det noget kedeligt. Vi var jo uden for selve den markerede Camino og mistede kontakten med hinanden

– Manuel faldt bagud af en eller anden grund. Vi forlod begge asfalten og endte på hver sin grusvej til Sangüesa, Manuel havde fundet en vej til højre – og jeg én til venstre. Vi snakkede sammen over mobiltelefonerne, men kunne ikke orientere os om hinandens (om)veje. Vi fandt dog begge frem til pension El Peregrino.

Efter et forfriskende bad fik vi kigget lidt på byen, der er smuk og har flere seværdige kirker – bl.a. en Jakobskirke med en smuk Jakobsstatue over indgangsdøren – og i det indre et smukt lysindfald fra en vinduesglasmosaik.

Vi løb flere gange på vores medpilgrimme og fandt også et folkeligt sted at spise – lidt væk fra hovedstrøget, der er noget turistet. Hvis du kommer på de kanter, ligger restauranten i nærheden af Iglesia de San Salvador. Den har udendørs servering under et plastictelt – og så godt som alle de andre pilgrimmen fandt frem til den – desværre husker jeg ikke navnet.

Sangüesa – Monreal via Foz de Lumbier

Denne dag gik vi også uden for Caminoen – for at opleve Foz de Lumbier. Det forlænger turen med 3 kilometer, så dagens vandring kommer op på 33 kilometer. Men nu var vi jo ved at finde formen!

Det værste var de første knap seks kilometer ad en lige asfalteret og noget trafikeret landevej til Liédena, hvor vi spiste morgenmad. Derfra går stien videre ad en nedlagt jernbane, der fører direkte ind i bjergkløften. Kløften er kun tilgængelig, fordi jernbanen gik igennem. Man kommer ind i den og forlader den igen gennem tunneler.

Foz de Lumbier er et pragtfuldt syn, store gribbe med et vingefang på op til 2,7 meter svæver i den opstigende luft

over de næsten lodrette bjergsider. Den eneste lyd er floden, der bruser i bunden.

En lang dag på lidt kedelige veje – for megen asfalt. Kan det betale sig med den omvej og den megen landevej for at bruge en halv time i bjergkløften? Nu har jeg gjort det to gange – og den er enestående. Men det bliver nok sidste gang – hvis jeg igen kommer på Camino Aragonés, går jeg nok den kortere vej.

Men vi kom tilbage på Caminoen. Gjorde holdt i en landsby, hvor vi kun mødte et par hunde, der tiggede lidt mad. Derefter kom vi til den lille flække, Isco, hvor jeg overnattede på min forrige vandring.

Nu var der blot en seddel i et udhængsskab foran landsbyens fælleshus: "*Albergue cerrado. Disculpen las molestias*" – "*Herberg lukket. Undskyld besværlighederne*". Jeg tror, det er lukket for stedse – de landsbyboere, der engang havde syntes, det var sjovt med overnattende pilgrimme, har mistet interessen, gider ikke længere besværet – eller hvad der end er sket?

Så vi måtte vandre de godt 8 kilometer videre til Monreal. Det er en smuk tur og Monreal er en dejlig lille landsby med et godt pilgrimsherberg. Da vi endelig ankom som de sidste, måtte vi tage til takke med en køje midt i sovesalen, men det gik jo også...

Der var kun en enkelt bar/restaurant/fælleshus i landsbyen – og hvis man ville have noget at spise, måtte man melde sig til den fælles aftensmad. Det var godt, man havde samlet appetit, for efter en okay suppe blev der serveret kogte, smagløse kyllingelår og bløde pommes frites. Kylling og kylling – jeg tror, det var kalkun, så store var de. Men selskabet var godt – og en ny tremandsgruppe af +60-årige mænd fra San Sebastian sluttede sig til selskabet. De boede nu ikke på herberget – de havde bestilt ophold på små hoteller og casas rurales hjemmefra og satsede på dagsmarcher á max 20 kilometer. Det kan man jo også...

Monreal – Puente la Reina

... men det gjorde vi ikke. I stedet satsede vi på at vandre de sidste 31 kilometer til vores vandrings mål: Puente la Reina.

Ruten er ligesom delt i to: først ad en bjergsti på langs af bjergene, op og ned. Der er gode udsigter over sletten helt til Pamplona og mod nord kan man nyde Montes de Perdón med vindmøllerne på bjergryggen. Vi nærmer os stedet, hvor Camino Francés og Aragonés løber sammen.

Bjergstien ender i Tiebas, hvor vi ankom ved 10-tiden. Byens bar åbnede klokken 10 – det var, hvad der stod på seddelen i vinduet. Faktisk

var det lidt senere og der var kun en enkelt kvinde til at betjene dels stamgæsterne fra landsbyen, dels de sultne og tørstige pilgrimme, der ikke havde fået morgenmad i Monreal, men i stedet satsede på at indtage dagens første måltid efter de første godt 13 kilometers vandring. Med tålmodighed lykkedes det hele!

Anden del af dagens etape – efter Tierbas og

et par kedelige kilometer langs motorvejen, som skal krydses, går gennem et frodigt landskab med de skønneste udsigter og landsbyer, der virker ganske velhavende. Fremad går det mod tempelridderkirken Eunarte – Nuestra Señora de Eunarte, der ligger helt for sig selv med al sin mystik. Sidste gang jeg var der, overnattede jeg hos colombianske Mari-Luz og hollandske Jahn i deres

hjem i huset, der ligger klods op ad helligdommen. En meget speciel oplevelse af åndelig gæstfrihed. I dag er huset omdannet til en slags modtagelsescenter, hvorigennem man skal passere for at betale en euro og få adgang til kirkens indre. En ung mand stod for billetsalget og kendte godt til Mari-Luz og Jahn og deres virke. Men det var nu en del år siden – og hvor de var forsvundet hen, vidste han ikke.

Eunate er et godt sted for sjælen – selvom det nu fungerer som et andet turistet udflugtsmål. Fem kilometer endnu til Puente la Reina. Først til landsbyen Obanos, hvor der er en gotisk port, som jeg mener må være det

sted, hvor Camino Aragones og Camino Francés forener sig. Vi fik taget et foto af begivenheden. Efter et par kilometer – ud af dagens 31 – kom vi så til vores vandrings endemål: Puente la Reina. Her er der mere gang

i den – man mærker tydeligt den franske vejs popularitet – turistbusser, mange pilgrimme. Men også en skøn Sankt Jakobs-kirke med den vidunderlige, gyldne 1400-tals statue af 'vores' helgen.

Og den flotteste bro på Caminoen.

Duetårnene i Tierra de Campos

Samtidig med, at pilgrimmene på Camino Frances krydser floden Pisuerga via den romanske bro, Puente Fitero, med ikke færre end 11 hvælvinger, går man over grænsen til lokalområdet Tierra de Campos i provinsen Palencia.

af Niels Henrik Lieberkind

Her er vi på den store højslette, Mesetaen, som dækker en meget stor del af det spanske indland. Det er tyndt befolket og hovederhvervet er landbrug. Mesetaen kaldes også Spaniens kornkammer.

Cirka otte kilometer efter broen nærmer vi os den første landsby, Boadilla del Camino, men kort før passerer vi inde på marken til venstre nogle særprægede tårnagtige bygninger, som de fleste nok blot går forbi uden at kigge nærmere på.

I Boadilla agter nogle at gøre holdt for natten, andre vil nok bare købe frokost eller holde en kaffepause i herberget, hvis indgang fra torvet med den berømte søjle har en dejlig have med et væld af blomster i store

kar af granit. I herbergets lille restaurant hænger et maleri, hvis motiv netop er de bygninger, man lige før kom forbi. Spørger man værten, får man at vide, at de er palomares – duetårne, og at de to på maleriet er et par hundrede år gamle og nogle af områdets ældste

Duetårnene ved Boadilla del Camino er dem, man kommer tættest på, når man vandrer på Camino Frances, og man skal være ret opmærksom, hvis man skal få øje på flere. Men der er mange flere, og de har været endnu mere talrige end i dag. I provinsen Palencia har der været over 1.000, og alene i Tierra de Campos er der stadig omkring 730, men desværre er de fleste i en sørgelig forfatning. Materialerne til bygningerne er

nemlig lavet af markernes eget ler, et gratis materiale, som blødgjort med vand blev iblandet halmstrå, derefter formet som mursten og soltørret.

Dette billige byggemateriale, der på spansk hedder adobe, har samtidig den fremragende egenskab, at det isolerer for både lyd og temperatur. Kun tegltagene kostede noget ud over arbejdskraften. De er tit i flere niveauer og formet, så regnvandet opsamles til gavn for duerne. Men selvfølgelig skal bygningerne vedligeholdes, og det er de ikke blevet i tilstrækkelig grad. Det skyldes en lang række årsager, bl.a. ændring i dyrkningsmetoder, pesticider, nedlæggelsen af de store godser og affolkning af de i forvejen tyndt befolkede områder.

Bygningerne ligger oftest et par stenkast fra landsbyen, så fuglene ikke blev forstyrret af landsbyens aktiviteter. De kan have mange former, er ofte runde eller ottekantede, men uanset formen har de indvendigt flere parallelle ret tykke vægge med re-dehuller tæt ved hinanden, og det var ikke ualmindeligt, at et enkelt duetårn kunne rumme 1.000 duer.

I de senere år har man fået øjnene op for at duetårnene er noget helt specielt for området, og at de bør bevares, og man regner med at kunne redde to tredjedele fra yderligere forfald. Samtidig håber man, at duetårnene med deres særpræg vil kunne fremme turismen i området.

Derfor bevilgede Rådet for provinsen i Palencia i 2007 et beløb på 60.000 euro til oprettelse af et center i Santoyo, en lille by seks kilometer syd for Boadilla del Camino. Dette center har et museum, som arbejder på at udbrede kendskabet til den kulturarv, som ellers langsomt ville være blevet glemt. Nu, hvor der er kommet opmærksomhed på sagen, kan man i museet ikke alene se historien bag duetårnene, der afholdes også kurser i, hvordan man holder duer og opdrætter dem. Der er endog en mulighed for at følge duernes liv via et webcamera.

Duehold og -opdræt var i disse egne en traditionel beskæftigelse, som man mener blev

indført af romerne. Lige siden Middelalderen har duerne været en vigtig del af hverdagslivet, og førhen blev der afholdt duefester i alle landsbyer. Fuglenes ekskrementer – guanoen – blev blandet med aske fra køkken og opvarmning. Derved fik man en fremragende gødning til køkkenhaverne, hvor de nøjsomme bønder dyrkede grøntsager som bønner og kål. Denne gødning kunne endda give et ekstra bidrag til økonomien, når den blev solgt så langt væk som til Valencia ved Middelhavet, hvor den anvendtes til at gøde appelsintræerne. Samtidig var æg og kød fra ungduer et vigtigt tilskud til befolkningens kost.

I de seneste generationer er duekød som spise næsten gledet ud af spaniernes kostvaner, men nogle af de førende restauranter har nu atter taget duesteg i forskellige former på menukortene. Det har øget interessen og efterspørgselen, og samtidig har befolkningen fået øjnene op for, at det er værd at bevare duetårnene som noget specielt og karakteristisk for Tierra de Campos på samme måde, som hórreos er for Galicien og møllerne for La Mancha.

”Variante Espiritual”; en skøn afveksling på den Portugisiske Camino

Når man på Camino Portugais har forladt Pontevedra, er der mulighed for at gå en meget smuk omvej, ”Variante Espiritual”, der igen slutter sig til Camino Central i Padron.

af Carsten Maegaard

”Espiritual” tager en dag mere og er ca. 13 km længere end hvis du følger den normale Camino Portugais via Caldas del Reis til Padron – Santiago. Du kan vælge at afkorte ”Espiritual” med en dag, hvis du tager med speedbåd fra Vilanova de Arousa, ind i bunden af fjorden og op ad Rio Ulla til Padron. Altså tre eller to etaper.

Da jeg gik ”Variante Espiritual” i juni 2018, fandt jeg den såmænd ikke mere spirituel end den almindelige, men du vil opleve mere bjerg og kyst – og i tilgift kunne besøge vingårde med den bedste hvidvin i Spanien: Albariño.

”Espiritual” begynder med en tydelig skiltning til venstre, ca. 3 km nord for Pontevedra. Så følger man småveje op og ned i en bue nord om et grønt bjerg. På vejen passerer man klostret Monasterio de San Xoán de Poio, hvor der er restaurant og overnatningsmulighed. Så går det nedad til vejen langs

Ria de Vigo – Vigofjorden. Man følger vandet små 2 km frem til den pittoreske lille by Combarro. Herfra er der ingen provianteringsmuligheder før dagens mål, klosteret Monasterio Armenteira. Derfor er det en god idé at købe ind til picnic og ekstra vand.

Nu skal den virkelige prøve nemlig stå. Fra havoverfladen bliver der en stigning over 6 km op til en højde på 437 meter. Først gennem spredt bebyggelse, siden ind i skoven med nogen skygge. Her passerede vi også en lille bæk med krystallart vand. Det er en lise for sjælen at holde hvil her og bade fødderne. Lidt efter kommer man op til et punkt med en vid udsigt over fjorden og Pontevedra i baggrunden. Herefter flader det ud. Skovvejene og stierne er afmærket med enten den gule pil eller to hvid-gule striber som markerer en GR rute, så det er nemt at finde vej.

Til sidst går det ned til "Monasterio Cisterciense de Armenteira". Klo-stret har et smukt stort kirkerum, hvor man kan få stemplet sit pilgrimspas. Lige overfor ligger områdets eneste restaurant, hvor man uvilkårligt søger hen og får en forfriskning inden den sidste kilometer hen til det kommunale herberg. Det er ret nyt og har til huse i underetagen af det lokale forsamlingshus. En nat koster 6 €. Vi spiste en udmærket middag i restauranten og sov godt i herberget.

Næste etape, lige efter herberget, starter med en smal sti langs en lille flod, der har gravet en slags canyon ud i den bløde sandsten, så man går de første 3 km i skyggen af frodig skov til lyden af rislende vand (Ruta de la Piedra y del Agua). Stien falder over denne strækning med næsten 300 m, så der er fart på vandet i bækken/floden. I middelalderen byggede cisterciensermunkene 33 små vandmøller hvor kornet blev malet. Tilbage står kun ruinerne, på nær

den sidste mølle, som er blevet restaureret. Interessant, at hjulet kører vandret rundt. Herfra bliver "Espiritual" næsten flad og følger den større flod/å, Rio Umia med en fin grussti langs åen de næste 5 km.

Så sker der noget mærkeligt. Ved Pontearnelas kommer man til et større vejkryds. Her krydser en større vej floden, som ligger til højre. Her skal man egentlig til venstre, men bliver vist til højre ad en fodgængerbro, som er hængt ned under vejbroen. Caminoen viser altså den "forkerte" vej. Forklaringen viser sig ca. 500 m længere fremme, fordi her ligger den oprindelige middelalderstenbro og den velbevarede landsby Ponte Arnelas, som man gerne vil have, at vi går igennem. Det gør vi så, men da vi passerede, var alt lukket, så vi gik altså ca. 500 m tilbage til en rundkørsel og drejede til højre. Det går lidt opad igennem agerland og vingårde.

Her passerer man den økologiske vingård "Bodega don Olegario", der drives af et søskendepar i 40'erne. De er meget passionerede producenter af en top hvidvin. Du kan

bare gå derind og få et glas af den friske frugtagtige, dejlige hvidvin til ca. 3 €. Deres vin har da også vundet flere priser.

Således forfrisket går det stort set ned over mod den næste fjord "Ria de Arousa" – vi er gået over halvøen.

Jeg var godt opvarmet, da vi nåede fjorden, så jeg klædte mig hurtigt i badesHORTS og løb ud over stranden for at blive afkølet. Jeg skal hilse og sige at det bliver man. Vandtemperaturen er ikke højere end i Vesterhavet en sommerdag, ca. 17 grader. Men dejligt forfriskende. Forklaringen er den, at forskellen på ebbe og flod er næsten 4 meter, så vandudskiftningen er stor fra et ocean lige uden for.

Dagens mål er Vilanova de Arousa, en lille fiskerby. Man går over en fodgænger- og cykelbro, der fører ind til en lille vig, som næsten er tørlagt ved ebbe og med flydende fiskerbåde ved flod. Herberget ligger tæt på vigen bagest i byen og har til huse i et nyere idrætscenter, 6€. Her er der mulighed for at købe billet til at blive sejlet ind gennem fjorden og op ad Rio Ulla til Padron. Selve vandreturen til Pa-

dron er på 34 km i smukt og let terræn, dels langs fjorden, dels lidt op igen nem skov og vinmarker.

Sagnet om Skt. Jakob siger, at han efter sin halshugning i Jerusalem blev sejlet gennem Middelhavet, Gibraltarstrædet, op langs Portugals kyst og ind gennem "Ria de Arousa" og lidt op ad Rio Ulla til Padron. Herfra blev hans, sikkert ikke velduftende, legeme trukket på en oksekærre til stjernesletten – campus stellae – og begravet og glemt i 900 år. Hvad der siden hændte, er en anden historie.

Så hvis du vil sejle i Jakobs spor det sidste stykke, er bådturen en både spændende og smuk oplevelse, omend den er svært sammenlignelig med et sejlskib i år 44 og dagens speedbåd.

Jeg valgte sejlturen og nød den fuldt ud. Vi ca. 20 pilgrimme, der forlods havde betalt 19 € hver (enten på herberget eller pr. telefon), mødte op kl. 06.00 på havnen i Vila de Arousa. Det tidlige tidspunkt skyldtes, at båden kun kan gå ind over nogle skær ved højvande. Derfor veksler afgangstidspunktet. Vi fik besked

på at tage så meget tøj på som muligt, da morgenen var kølig, ca. 14 grader og vi skulle sejle med 20 knob og derfor i konstant blæst i 1,5 time. Det gjorde vi så og fik en skøn oplevelse med den opgående sol lige foran os. Undervejs fortalte bådføreren Santiago – ja, det hedder han – på udmærket engelsk om de store muslingefarme, der ligger som øer i fjorden.

På den måde sparede vi en overnatning. Sejlturen vil jeg ikke kalde spirituel, men en smuk naturoplevelse med historisk nærvær.

Variante Espiritual er, bortset fra stigningen den første dag, nem og afvekslende. Der er kun få pilgrimme på ruten og det er skønt at komme ud til havet, hvis man har gået ad Caminho Central. Turen er på 20 km den første dag og 23,5 km den anden dag. Den tredje dag til Padron er på 34 km, hvis man går. Med båden kan man nå helt til Santiago samme dag, da der kun er 25 km fra Padron.

Da vi passerede de første af 17 store stenkors inde på kysten fortalte han om dem. Senere passerede vi ruinen af en borg, der havde forsvaret indsejlingen til Ulla-floden mod bl.a. vikinger. Der lå også to vikingeskibe, som vist bliver brugt til et vikingespil ind i mellem. Herefter stoppede han den 6-cylindrede motor med 250 hk og skænkede varm te rundt. Herligt og lige hvad den lidt forfrosne krop havde brug for. Til sidst gled vi stille op ad Rio Ulla til Padron og fortsatte vores vandring til Santiago de Compostela.

76 år og første gang på Caminoen

af Bruno Martlev

Jeg var fyldt de 76 år, så skulle det være, så skulle det være nu. Jeg fik inspiration af nogen, som gik i Køge Vandreforening. Men det krævede god planlægning og det krævede, at jeg havde trænet rigtig mange kilometer.

Jeg gik mange gange 20 km og mange gange 30 km. Jeg havde gået fem gange på Hærvejen, som gik fra Slesvig til Viborg. Derudover havde jeg løbet seks maraton løb i København, så det konditionsmæssige skulle være i orden.

Mange har delt ruten op i flere etaper, men skulle jeg gå turen, skulle det være hele turen. Så det blev til, at jeg valgte den første tur fra Saint Jean Pied de Port, som ligger

ved Pyrenæerne med start den 29. april 2011. Jeg tog fra København med toget til Paris, og derfra med hurtigtog til Bayonne. Her måtte jeg desværre overnatte på grund af togforsinkelser. Heldigvis mødte jeg et ægtepar fra Horsens, som også havde planlagt at gå turen. Vi fulgtes videre næste dag til Saint Jean Pied de Port.

Her fik vi det første stempel i vores pilgrims-pas, og der skulle komme mange på turen. Vi fik en god orientering om, hvorledes vi skulle komme over Pyrenæerne, der var to muligheder. Vi tog den sværeste med en stigning opad de første 20 kilometer, inden det gik nedad seks km. De to jeg fulgtes med valgte at gøre holdt 9 km efter opstigningen i Pyrenæerne. Jeg valgte at gå videre og kom frem til det første stop i Spanien, som var Roncesvalles. Det var en meget smuk tur over bjerget. Høj sol og stille vej. En meget fredfyldt tur, undtagen de mange sms'er jeg fik på min telefon fra Frankrig og Spanien, som bød velkommen til deres lande.

Dagen efter kom jeg til at tænke over, om det havde været så klogt at bevæge sig over Pyrenæerne, hvor jeg kom til at gå alene. Vi var blevet advaret om, at der kunne komme tåge med meget dårlig sigtbarhed. Men det gik heldigvis godt. På vejen nedad de sidste 6 km gik jeg udenom en dame, som så meget træt ud. Jeg blev modtaget af en nonne på klostret i Roncesvalles og fik et stempel og blev indkvarteret i en stor barak, hvor der var plads til 200 personer. Her mødte jeg de første udlændinge og fik en kort sludder med en fra Vietnam, som selvfølgelig skulle samme vej. Vi fik kommunikeret så godt vi kunne. Ingen af os var stærke i det engelske. Jeg skulle møde mange nationaliteter på min vej.

Den første aften måtte jeg gå tidlig til ro, da jeg begyndte at fryse, fordi vi skulle spise udendørs på grund af de mange, som var til stede. Næste dag begyndte jeg så på min vandring. Her mødte jeg den første dag danske Jesper og fulgtes med ham et par dage. Et par dage

efter mødte vi en østriger, en tysker samt en irer. Dagen sluttede med, at jeg kom i snak med Merete fra Amager, vi fik en god snak. Næste dag valgte Jesper at gå med Merete. Det rakte min tålmodighed ikke til, da jeg ville gå hurtigere, end hun var i stand til. Det blev så til at jeg gik alene. Men Merete kom jeg til at møde mange gange på denne lange tur.

Det viste sig også senere, at Merete ikke var så godt gående. Hun afslørede aftenen før, at hun ikke havde trænet ret meget. Det viste sig, da vi skulle passere et bjerg, som var 800 m. På min vej halvvejs

opad bjerget var der stillet et mindeskilt for en fra Belgien, som var død på dette sted. Lidt uhyggeligt at ende sine dage her. Merete fandt på en nemmere måde at komme over bjerget. Hun havde taget en taxa og var kørt uden om. Da jeg kom over bjerget og gik videre ad stien, sad Merete og forrettede sin nødtørft. Jeg havde hende mistænkt for at køre i taxi nogle gange, da hun altid var lidt foran mig.

Det skulle blive til rigtig mange gode oplevelser på denne tur til Santiago, som jeg kom til at gå på 23 dage med et gennemsnit

på 35 kilometer om dagen. Jeg kom til byen Santo Domingo De La Calzada, hvor der var et stort herberg med 200 sengepladser. Her skulle man donere penge for overnatningen, alt efter hvad man syntes om behandlingen. Dette kom man ud for flere steder. Her i Santo Domingo de la Calzada mødte jeg en dansk kvinde, som jeg gik i byen og spiste sammen med. Vi var senere i Katedralen, hvor vi skulle opleve, at der sad to høns i et bur, en hane og en høne. Historien fortæller, at der var et ægtepar på vej til Santiago med deres søn. Sønnen blev dømt

for noget, han ikke havde gjort og skulle hænges. De ulykkelige forældre fortsatte til Santiago. På hjemvejen så de, at deres søn stadig hang i galgen lyslevende. De gik til dommeren, som skulle til at spise stegt hane og høne. Han mente ikke, at sønnen var mere levende end fjerkræet på bordet, men i samme øjeblik kom hanen og hønen til live. Og sønnen blev frigivet. Det er ikke usædvanligt, at der er hanegal ved gudstjenesterne i denne kirke.

Der var fantastisk mange oplevelser på denne tur.

En af dem var nok, da jeg skulle passere Cruz de Ferro. Jeg læste meget om den betydning det har at skulle medbringe en sten med hjemmefra og lægge den på den i forvejen store bunke af sten der ligger der. Cruz de Ferro er et af de særlige mål, pilgrimmen skal nå på sin tur til Santiago. Det særlige ved Cruz de Ferro er, at det ligger i passet på Monte de Leon i 1.500 meters højde. Der er en ældgammel tradition og skik forbundet med passagen af Cruz de Ferro: at lægge en sten man har bragt med hjemme fra sin

hjemegn. Skikken siges at stamme fra romertiden og denne skik er fortsat op gennem tiderne. Også i dag bærer pilgrimmen sin sten i rygsækken. Stenen symboliserer den byrde, pilgrimmen bærer på, som han nu kan kaste af sig og gå derfra og til Santiago uden andre bekymringer end hvad Caminoen ellers måtte bringe.

Jeg må indrømme, at det var stort for mig at stå der på toppen og lægge den sten, jeg havde båret i min rygsæk så mange kilometer. Det var en smuk oplevelse.

På min vej ned ad bjerget igen kom jeg til "Alberge Manjarin". Det er nok et af de mest usædvanlige refugier, jeg nåede at opleve på min tur. Stedet blev drevet af Thomas, som var hospitalero og ansvarlig for stedet. Hver gang en pilgrim kommer forbi, ringes der med en klokke, som hilsen med Buen camino. Det var et meget ringe sted, uden varmt vand og et meget ringe sted at sove, så jeg valgte at gå videre. Efter otte kilometer kom jeg til byen El Acerbo. En tur, hvor vejen gik ind over et meget smukt område med masser af lyng og blomster. Jeg nød denne tur, men var efterhånden også lidt træt. Heldigvis kom jeg til en by, hvor der var hjertelighed og varme. Jeg fik et godt sted at sove og fik købt mig noget mad.

Hjertelighed og menneskelig varme, omsorg, trykthed og gavmildhed findes der rigtig meget af på Caminoen. Caminoen giver dig en ramme, du kan udfylde alt efter ønske og behov, men den kræver, at du arbejder for dine ønsker og behov, både på det fysiske og psykiske plan. Min oplevelse på denne har været meget livgivende. Jeg tror det er meget svært for den enkelte pilgrim at forestille sig, hvad man kan forvente på sådan en tur. Meget er der blevet skrevet om pilgrimsturene. Inden jeg begyndte min tur, læste jeg meget om, at der kunne være løsgående hunde, som kunne være farlige. Dog oplevede jeg ikke hunde, der havde tendenser til at angribe. Vel var der hunde, som man veg til side for. Det var en oplevelse at

sove på de mange refugier, jeg besøgte på min vej. Desværre var der alt for mange, der snorkede, og det var et stort problem for mig. Det endte også med, at jeg tog på privat herberg eller hotel for at få en god nats søvn.

Men jeg oplevede utrolig megen hjælpsomhed på min tur. Var man i tvivl, om det var den rigtige vej man gik, så var der altid hjælp at hente. Jeg fik endda følgeskab af en kvinde, som fulgte mig hele vejen ud af byen. Min lange tur endte selvfølgelig i Santiago. Det var virkelig stort at nå dertil. Jeg gik nok lidt rask til på hele turen. Det var vist noget med 35 km i gennemsnit på hele turen.

Da jeg så det første skilt, hvorpå der stod Santiago, var der virkelig noget, der rørte sig i mig. Der kom en ung mand, som ønskede at få taget et billede stående under skiltet med navnet Santiago. Jeg sluttede mig til ham og fik ham til at tage et billede af mig på samme sted. Jeg sluttede min lange tur, ved det første hotel jeg mødte i Santiago, "El San Jacobo". Jeg syntes, det var tid at hvile, inden jeg gik til katedralen næste dag. Det

var blandt andet for at få mit bevis for turen og opleve den stemning der var, både foran katedralen på den store plads som ligger tæt på katedralen, og stemningen inde i katedralen. Efter dette gik jeg til mes-

se i Katedralen, hvor jeg fik en ståplads. Det var umuligt at komme til at sidde ned. Det var en fantastisk oplevelse. Blandt andet at se så mange pilgrimme samlet her. Der blev bekendtgjort, hvor mange forskellige

nationer, der var tilstede. Lille Danmark blev også nævnt. Derefter blev der sunget af en Abbedisse, som gjorde det så godt, at der faldt en lille tåre på min kind. For mig var det virkelig stort at komme hertil.

Baselayer – hvad er det?

Baselayer er et andet navn for thermo-undertøj eller ski-undertøj. Et godt baselayer er det perfekte undertøj til alle udendørs aktiviteter – også vandring. Det er oftest produceret i uld, uld er nemlig et af de bedste isoleringsmaterialer og absorberer derudover også sveden. Mange har dårlige minder om kradsende uldtrøjer. Heldigvis behøver uld ikke irritere huden. Mange af de store brands er nemlig begyndt at benytte sig af finere uldtråde, der har fjernet det, der krads, så ulden giver dig den blødeste trøje – også direkte på huden.

Op til redaktionens slutning har vi fået baselayer-toppe fra Helly Hansens nye H1 Pro serie, der "er ergonomisk designet med fokus på mænd og kvinders forskellige varme- og kuldefordeling". Kombinationen af merinould og Helly Hansens teknologi giver et materiale, som er let, svedtransporterende og samtidig varmer på de områder, hvor der er særligt behov for det. Pilgrimmen har, ud over Helly Hansens toppe, fået mulighed for at teste flere forskellige mærker, og i næste nummer vil vi bringe en artikel, der beskriver fordele og ulemper ved de forskellige mærker.

Redaktionen

Camino Mozárabe de Malaga

- er en pragtfuld vandrerrute fra Malaga til Cordoba. Jeg har tidligere skrevet om ruten – Pilgrimmen nr. 18 side 52-61 – da den var nyåbnet i 2010. Den gang havde jeg problemer med at finde overnatning og måtte springe et stykke over. Det er ikke nødvendigt mere, da ruten er delvist omlagt og der er oprettet små refugier.

I denne artikel fylder jeg hullet ud, så man kan læse om de nye muligheder. I en senere artikel – planlagt til næste nummer – vil jeg berette om de mere primitive overnatningsmuligheder, men det skal lige afprøves først.

af Henrik Friediger

På nettet kan man hente en guide: Camino Mozárabe de Santiago, Guía del Peregrino. Den beskriver ruterne i Andalusien og herunder altså ruten fra Málaga. I min første artikel omtalte jeg en guide, udgivet af pilgrimsforeningen i Málaga. Den var ganske foreløbig og kan ikke længere anbefales, men den nye er ganske god, om end (naturligvis) ikke helt fyldestgørende. Men bestemt nyttig, da den angiver den nye ruteføring.

Min kone, Mette og jeg tog flyet til Málaga den 20. februar for at starte vores vandring dagen efter. Sådan gik det desværre ikke. Jeg havde i dagene op til afrejsen været stærkt forkølet og nu var det Mettes tur... Hun var ikke i stand til at vandre de første 4-5 dage, så vi blev i Málaga og danderede. Også en dejlig by, men det var jo ikke

dét, vi var taget af sted for, så vi blev noget utålmodige. En dag tog vi bussen op til den første landsby på ruten, Almogía, for at overnatte dér og tage udgangspunktet derfra. Det viste sig imidlertid, at der ikke længere findes overnatningsmuligheder dér – de to hoteller fra for ni år siden var begge lukkede. Så vi måtte tage bussen tilbage til Málaga igen, finde et hotel og noget mere tålmodighed.

Først efter fem dage var vi klar til at påbegynde vores vandring. Igen tog vi bussen til Almogía og startede derfra – først til Villanueva de la Concepcion og dagen efter til den pragtfulde by Antequera.

Ruten fra Villanueva til Antequera er blevet rigtig godt afmærket. Nord for Villanueva rejser sig et bjergmassiv, der bl.a.

rummer en nationalpark, El Torcal, som man skal vandre udenom. Det går en del opad og selve det pas, man skal igennem, nærmer sig bjergvandring – især er det lidt af en udfordring at vandre nedad. Til gengæld er belønningen betragtelig i form af en skøn udsigt over byen og landskabet.

Fra Antequera

Det var fra Antequera, jeg fik problemer i 2010 – og i det følgende giver jeg et par tips.

Antequera – Lucena – tre dages vandring

Første landsby efter Antequera er Cartaojal. Det er en flad strækning, hvor man hele tiden kan se det emblematiske bjerg, Los Amantes, fra forskellige vinkler. Foran er der ved at blive bygget en højhastighedsjernbane.

I Cartaojal var der tidligere ingen overnatningsmuligheder, og i 2010 blev jeg nødt til at tage en bus tilbage til Antequera. Der var godt nok et Casa Rural, men

det var lukket. Det er det ikke længere! Til gengæld er prisen lidt pebret – og de 12 kilometer dertil var jo ikke noget, der ligner en dagsmarch.

I stedet vandrede vi til den næste by – Villanueva de Algaidas. Det er her, ruten er lagt om – hvor man før blev ført til Cuevas Bajas, hvor der ikke er hverken seng eller vådt eller tørt, bliver man ført til Algaidas, der er en dejlig landsby med alt hvad hjertet begærer og pilgrimmen har brug for. Vi lejede os ind på et lille hotel – Hostal Algaidas, hvor vi fik et udmærket værelse og en god aftensmad for en rimelig penge.

Fra Antequera til Villanueva de Algaidas er der ca. 24 km.

Næste dag var mulighederne for overnatning noget uigennemskuelige, men først lidt om ruten.

Fra Algaidas og til den næste landsby, La Atalaya, er der ikke langt – et par kilometer, vel. Men ruten går ned i og gennem en slags forkastning mellem de to landsbyer. En ganske hård og spændende tur, hvor man også kan kaste

blikket på ruinerne af et franciskanerkloster og har udsigt til en smuk bro. Derefter går ruten videre i det smukke, men også noget enerverende andalusiske landskab med bløde bakker og uendelige rækker af oliventræer. Det er godt nok heldigt, at EU har bestemt, at olivenolie er sundt og godt, for det er en monokultur, der vil noget. Der bliver stort set ikke dyrket andet end oliven så langt øjet rækker. Jeg

har tidligere vandret i området i november-december, hvor høsten er på sit højeste, men her i februar-marts var der også fuld aktivitet.

Jeg fik spurgt mig lidt for om høstsæsonen – den starter i november og fortsætter til ind i april – altså næsten et halvt år. Arbejdet er delvist maskinelt – træerne rystes og frugterne falder ned på et net, som man har bredt ud op jorden, og samles op derfra. Det er næsten udelukkende afrikanere, der forestår dette arbejde – under opsyn af plantageejerne. Man kan ikke få spaniere til at arbejde under disse løsarbejdsforhold og til en så ringe løn – en 50-60 € for en dags arbejde – ingen forsikring, løn under sygdom eller andre personalegoder...

Madpakken tager man selv med i en plasticpose, som man står med i hånden, når plantageejerne kommer og henter én ved en rundkørsel i landsbyen, hvor arbejdskraften står

parat om morgenen. Vi nåede efter ca. 16 kilometers vandring til Encinas Reales – De Kongelige Stenege – den 28. februar – Andalusiens dag, som er en fri- og festdag, hvor folk havde dækket op med diverse lækkerier i de snævre gader og nød tilværelsen i godt vennelag, mens børnene vimsede omkring.

Heldigvis var der også en større restaurant, hvor vi kunne få noget at spise. Til gengæld ingen hoteller eller lignende, men jeg fik fat i en taxa, der kørte os de små 5-6 kilometer til den større

by, Benameji, hvor vi lejede os ind på et lækkert hotel, Posada de Momo. Vi aftalte med chaufføren, at han skulle hente os igen næste morgen og køre os tilbage til Encinas Reales. Det gjorde han også – men vi fandt ud af, at det også var muligt at fortsætte Caminoen direkte fra Benameji, uden at det kostede ekstra kilometers vandring. Fra Encinas Reales til den

større by, Lucena er der omkring 20 kilometer. Men det føltes længere... Den første del af ruten er god nok – en kraftig stigning ud af landsbyen og gode udsigter fra højden, man kommer op til, snoede stier nedad og masser af oliventræer. Men det bliver noget kedsommeligt, efterhånden som man nærmer sig Lucena – kilometer efter kilometer gennem

industrikvarterer, hvoraf noget er nyanlagt, men slet ikke udbygget og meget halvfærdigt eller forladt, andet af ældre dato og også forfaldent og kun sporadisk i brug – blandet med butikker, der vil sælge en møbler og andet husgeråd. Man passerer et kæmpehotel, der ligger ved den motorvej, som skal krydses, før man kommer ind til byen.

Med ankomsten til Lucena havde jeg så vandret hele ruten – sidste gang havde jeg taget en bus fra Antequera til Lucena, da jeg ikke kunne finde ud af overnatningsmulighederne på denne strækning. Men de er der altså!

Lucena – Baena

Vi havde besluttet at tage en bus de næste 10 kilometer til Cabra, så vi stilede mod busstationen og sprang Lucena over. Cabra, derimod, fik vi taget nærmere i øjesyn. Vi indlogerede os på hyggelige Pension Guerrereo og spiste godt og rigeligt på en lækker restaurant.

Næste dag gik vi ud til Caminoen, der fra Lucena til Doña Mencía følger en nedlagt jernbane, vandrestien Via Verde, den grønne sti. På den nedlagte station er der nu en restaurant, hvor man kan spise morgenmad.

Fra Cabra til Doña Mencía er der lette 13 kilometer – jævn er stien jo, når der er boret tunneler, hvor vejen støder på en bakke eller bjerg. En smuk tur med et vældigt bjerg foran og gode udsigter til siden – og masser af mennesker, der

vandrer, cykler og tager på udflugt med børn i alle aldre.

Nu var det så blevet marts – og en slags heligdag. I Doña Mencía var der nærmest gået druk i hele byen. Det var sikkert resterne fra festen på Andalusiens dag dagen før. Mette orkede ikke at vandre videre til dagens mål: Baena – en strækning med stigninger og fald gennem olivenplantagerne, som vi havde vandret ved en tidligere lejlighed. Men der skulle afgå en bus om eftermiddagen. Det gjorde der ikke. Men en taxa da? Nej ikke i dag! – taxachauffør skal jo også have lov til at feste... Det endte med, at vi gik ud på landevejen og blåfede. Vi kom op med en venlig marokkaner, der arbejdede i olivenplantagerne i høsttiden og kunne fortælle os om løn- og arbejdsforhold. Ikke godt – hårde og uvenlige arbejdsgivere, men bedre end Marokko!

Vi sluttede vores vandring i Baena – en smuk by, der dækker et lille bjerg og har stejle gyder op til toppen, hvor der er både kirker og en borg – og et herberg. Vi nåede således ikke

helt til Cordoba. I stedet tog vi en bus tilbage til skønne Antequera, hvor vi tog en overnatning, før vi kørte tilbage til Málaga og tog flyet hjem. Så fik vi lært det – sygdom må man bøje sig for.

Vintercamino?!

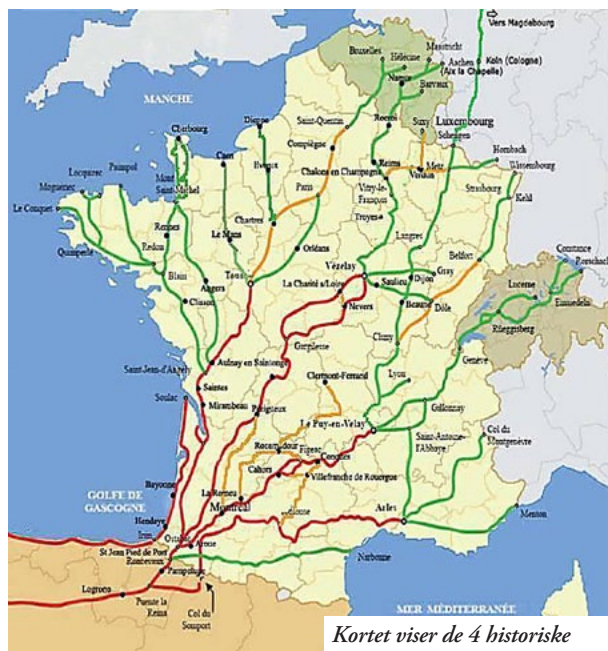
Når jeg er så vedholdende med at vandre – og skrive – om Caminoerne i Andalusien, er det fordi de er attraktive på flere planer: de er ikke overrendte – Mette og jeg mødte ikke en eneste pilgrim på vores vandring – de er skønne – især hvis man kan lide olivenplantager – byerne er de hvide andalusiske landsbyer, hvor det er rart at være – ruterne er udmærket afmærket og det er vejrmæssigt en god idé til en vintercamino... Nu er det jo svært at spå om vejret, men vi havde to uger i sol – som dansk sommervej, når det er bedst.

Som sagt i indledningen: der kommer en artikel til, når jeg har prøvet overnatningsmulighederne på de herberger, der er nævnt i guiden. Vandringen bliver til november og artiklen til næste nummer.

Hvis vi lever så længe...

Pilgrimsruten til Mont Saint-Michel i Frankrig

af Troels Beck

Camino Frances (Den franske vej)

– kender rigtig mange, men ruten går ikke så meget i Frankrig, men hovedsageligt i Spanien. Spanierne gav ruten navnet 'Den franske vej', idet de pilgrimme de mødte der, kom fra Frankrig. På strækningen er der også nogle mindre bysamfund, der har fået ordet "france" i bynavnet. Det var byer, hvor de franske pilgrimme, efter at de havde været i Santiago, slog sig ned og blev boende.

Kortet viser de 4 historiske ruter og de vigtigste tilgangsveje (begrænset til dem, der er dokumenteret eller markeret). Byen Caen er med på dette kort men ikke ruten ud til Mont Saint-Michel

Stort net af pilgrimsruter i Frankrig

De franske ruter er godt markeret, der er gode muligheder for overnatning undervejs – også til rimelige penge. I Frankrig er det almindeligt, at man køber en seng inklusive aftensmad og morgenmad på et

herberg. Priserne ligger typisk mellem 25-40 euro. Det er også almindeligt at bestille plads på et herberg i forvejen.

Mont Saint-Michel, en myte igennem tusinde år

Der er mange spændende pilgrims-strækninger i Frankrig (se kortet). En af disse er den gamle rute til Mont Saint-Michel, der ligger ud til Atlanterhavet mellem Normandiet og Bretagne i et særligt tidevandsområde, hvor ebbe og flod skifter ekstremt med helt op til 10 meters forskel!

Stedet har været en myte i tusind år. En flok benediktiner-munke byggede i år 996 det første kloster på en klippekold. Og i dag oven over alting stråler Sankt Mikael på klosterkirkens spids. Det var en arkitekt i 1800-tallet, der syntes, det ville passe med en engel under himlen over Mont Saint-Michel. Det eventyrlige kloster på toppen besøges årligt af rigtig mange, pilgrimme som turister. Klosterets åndelige liv varetages af bymunke og -nonner fra

Jerusalem-brorderskabet. Der er daglig messe i klosterkirken kl. 12:15 samt morgenmesse (Laudes) kl. 07:00 (lørdag og søndag kl. 08:00). Aftenmesse/ Vesper tirsdag-lørdag kl. 18:30. Det er muligt for pilgrimme at overnatte tirsdag-søndag i perioden september-juli. Klippeøen kom i 2007 på Unesco's verdensarvsliste.

Pilgrimme fra Nederlandene og England

Tilbedelsen af ærkeenglen Michael (kan også staves

Mikael) kan føres tilbage til den allertidligste kristendom, og ud over de mange kirker, der er opført til hans ære, har han også været til stor inspiration for mange kunstnere. Han bliver afbildet både som sværdføgtende helt sendt fra Himlen og som engel med vægten i hånden, som skal veje de døde sjæle på Dommедag, en scene, der ofte ses på pilgrimsklostrenes og -kirkernes gavlfelter.

I middelalderen var Michael meget populær

i England, og mange pilgrimme sejlede ud fra engelske havne for at besøge Mont Saint-Michel, inden de fortsatte mod syd til Santiago de Compostela. To af middelalderens mest befærdede ruter udgik imidlertid fra henholdsvis Rouen og Caen. Rouen-ruten var en vigtig færdselsårer over Seinen for rejsende nord fra Nederlandene.

Efter omfattende reetableringer af gangstier og vejskilte har organisationen med samme navn som disse ruter, Les Chemins de Mont Saint-Michel, genskabt de to store pilgrimsruter fra middelalderen. Rouen-ruten er 330 km lang, mens rejsen fra Caen er 160 km. Indtil 1500-tallet drog de fleste franske konger på pilgrimsfærd fra Rouen til Mont Saint-Michel.

Og hvis man er til fredfyldt natur, er ruten et must med sine lange etaper gennem typiske franske skove afløst af lige så lange etaper gennem åbent landskab. Og kun de færreste pilgrimsruter har en så spektakulær afslutning, som synet af benediktinerklostret på toppen af den lille klippe ud for Normandiets kyst udgør.

Klippeøen med klosteret Mont-Saint-Michel og pilgrimslogo'et for Mont-Saint-Michel ruten

Ærkeenglen Michael viste sig tre gange

Ifølge sagnet om Mont Saint-Michels tilblivelse var det nødvendigt for ærkeenglen Michael at vise sig tre gange i biskop Aubert af Avranches drømme for at overtale ham til at bygge et fristed på den øde klippeø. Uanset hvilket tidspunkt man i dag betragter øen på, vil det storslåede konglomerat af dygtigt anlagte sten i flere lag på den kæmpemæssige klippe altid give det hele et drømmeagtig præg – en perfekt manifestation af

den kristne tros absolutte magt i middelalderen. Pilgrimsruterne dertil har deres eget karakteristiske logo (se foto), der kombinerer Mont Saint-Michel med det universelle pilgrimsymbol – muslingeskal-len. Pilgrimsruten følger bugten hen til pælebroen, men det er vigtigt at holde øje med skiltene, da den græsbevoksede del af forstranden er fuld af stier. Hvis man vil opleve stedet, er det vigtigt at gøre det i selskab med en lokal guide, der kender til

tidvandet og kan navigere sikkert gennem mudderbanks og kviksand. Forslag: Besøg stedet midt på ugen og tidlig om morgenen.

Ruten er på ca. 350 km. Undervejs fra Rouen bør katedralen Notre-Dame i Rouen også besøges. Det er Frankrigs højeste katedral og verdens højeste, indtil katedralen i Køln blev bygget. Efter årtiers restaurering fremstår Rouen-katedralen næsten som et kunstmuseum i sig selv. Når man følger vejen direkte væk fra katedralen, kommer man igennem middelalderkvarterets herlige blanding af farverige bindingsværkshuse, som i mange tilfælde er blevet genopbygget efter Anden Verdenskrig. Byerne Falaise, Vire, Avranches og Genêts er historisk spændende byer, inden man når Mont Saint-Michel. God vandring!

Tak til forlaget Legind, Greve Strand, for tilladelse til at bruge foto og informationer fra bogen: 'Pilgrimsture i Europa', en stor bog om ti inspirerende pilgrimsruter med rigtig flotte billeder.

Troels Beck

Sankt Jakob i Hamborg

Den store Sankt Jacobi Kirche har flere Jakobsfigurer

af Niels Henrik Lieberkind

En af Hamborgs fem protestantiske hovedkirker er Sankt Jacobi Kirche i Steinstraße midt i byen. Den er blandt andet kendt for sit velklingende og fine Arp-Schnitger-orgel fra året 1693, som med sine 60 registre og ca. 4.000 piber er det største barokorgel i Nordeuropa.

Indtil bomberne under Anden Verdenskrig lagde byen i ruiner, var kirken et centralt midtpunkt, og gaden, der er en af byens ældste, var et hovedstrøg, men efter genopbygningen har kvarteret ændret karakter, og nu er kirken hovedsageligt omgivet af kontorhuse.

Kirkens er bygget, hvor der tidligere var et kapel, som pilgrimme besøgte på deres vej sydpå til Sankt Jakobs Grav. Derfor var det naturligt, at kirken blev indviet til Sankt Jakob, og pilgrimmene er kommet lige siden. På pladsen foran kirken står en pæl med skilte, som peger mod Rom, Santiago, Trondheim, Loccum, Vadstena og Jerusalem.

Kirkens nøjagtige alder kendes ikke, men den er så gammel, at den oprindeligt lå uden for bymuren. De første skriftlige kilder, som omtaler kirken, er fra 1255. De drejer sig om planer for byens udvidelse. Da udvidelserne var færdige i 1260, var kirken kommet inden for byens nye mure. De ældste dele af den nuværende kirke stammer fra 1300-tallet, men i århundredernes løb er der sket ganske mange om- og tilbygninger.

Krigshandlingerne under Anden Verdenskrig skånede ikke kirken. I juni 1944 ramte en brandbombe tårnet, som styrtede ned og knuste hvælvingerne over hovedskibet, og kirken udbrændte. Kun ydermurene holdt, og efter krigen blev bygningen genopbygget efter det århundredegamle forbillede, tårnet dog med et kortere og mere nutidigt spir, i alt 125 m højt. Kirken er en af Hamborgs meget få eksisterende middelalderbygninger – og naturligvis fredet.

For at undgå skader var meget af inventaret og historiske klenodier heldigvis blevet flyttet ud af byen inden ødelæggelserne skete, og selv om et par af Jakobsfigurerne ikke var evakueret – den ene, fordi den er murfast på kirkens yderside – har de overlevet, som det efterfølgende vil kunne læses.

Kirken ligger som et knudepunkt for nordiske pilgrimme, inden de skal krydse Elben. For seks år siden blev pilgrimsaktiviteterne endda udvidet ved, at der i det nordvestlige sidekapel blev indrettet et pilgrimscentrum, og kirken fik tilknyttet en pilgrimspræst, som oven i købet taler dansk. Der er både pilgrimskontor og -bibliotek, og i etagen under er der rum for andagter og pilgrimskomsammen. Her får man naturligvis kirkens stemplet i sit credencial.

Skt. Jakob

Kirken afholder en årlig pilgrimsmesse, som begynder med en gudstjeneste, hvorefter de besøgende har mulighed for at besøge forskellige stande med mange tilbud og forskellige oplysninger, f.eks. om pilgrimslitteratur, pilgrimsrejser samt råd og vejledning for kommende pilgrimme m.m.

Allerede inden man er gået indenfor, kan man se Sankt Jakob, der som stensulptur står over vestindgangen under tårnet. Han blev ikke evakueret, og hovedet måtte efter krigen restaureres.

Han vises som pilgrim med hat og stav, men iført en dragt, som man brugte

på den tid han blev lavet – med 16-1700-tals dragter og foldestøvler. Figuren er en del af en barok sandstensportal, som i 1966 fik nye bronzedøre udført af billedhuggeren Jürgen Weber. De to dørfløje fremstår som billedtæpper, der holdes adskilt af muslingeskaller. Tæpperne har blandt andet motiver med scener fra Sankt Jakobs liv, og med pilgrimmes valfart til hans grav i katedralen i Santiago de Compostela.

Inde i kirken fornemmes et særegent og behageligt lys på grund af de flotte 10 meter høje vinduesmalerier, som efter genopbygningen blev udført af glaskunstneren Charles Crodel.

På væggen, til venstre for hovedalteret, ses en bemalt Jakobsfigur fra 1678. Han står på en korinthisk kapitæl, men der er ingen søjle nedenunder. Både fodstykke og figur er skåret i egetræ og bemalt i kraftige farver. Sankt Jakob er her vist som pilgrim med stav, og over skulderen hænger hatten med muslingeskal. Han er iført en kjortel med bælte og derover en folderig kappe med skulderkrave, også med muslingeskal.

Under venstre arm har han en stor bog. Hovedet, der hælder lidt til højre, har skulderlangt hår, overskæg og tvedelt fuldskæg. Over foldestøvlen ses det venstre bare knæ.

Figuren har været flyttet rundt i kirken flere gange, og da der er planer om et nyt alter, skal den muligvis flyttes igen. Hvor den blivende plads er, vides i skrivende stund ikke.

En anden af kirkens Jakobsfigurer var ikke blandt de kunstschatte, som under krigen blev flyttet til mere sikre steder, og den befandt sig derfor i kirken under bombardementerne. Da man gennemsøgte ruinerne efter branden, fandt man de forkullede og sodsværtede rester, som heldigvis ikke blev kasseret, men gemt til man havde mulighed for at restaurere, hvad der var tilbage. Den står nu som en helt unik Jakobsfigur, der samtidig er et historisk monument med minde om krigens rædsler. Her er det blevet skik at lægge en sten og blomster foran figuren.

På en opsats over døren til trappen op til prædikestolen er der endnu en Jakobsfigur. Den er fra 1610. Også her optræder Sankt Jakob som pilgrim med bæltekjole og slag samt en brødpose i siden. I hatten er der en muslingeskal. Han har skæg og venstre fod hviler på en lille opsats, medens han holder en hyrdestav foran sig.

I en stor kirke som Hamborgs St. Jacobi er der gennem århundreder samlet mange historiske effekter og megen kunst. Hvis man kommer til Hamborg, anbefaler jeg et besøg. Ud over åbning under kirkelige handlinger, er der åbent daglig fra 11:00 til 17:00.

Her i bladet har vi i de seneste syv numre koncentreret os om at fortælle om kunstværker, der vedrører 'vores' Jakob. Forslag eller indlæg til artikelserien er velkomne.

Stor tak for hjælp og oplysninger til Sankt Jacobi Kirkes pilgrimspræst, Bernt Lohse, og til informationsmedarbejder Julia Siebrecht

Tankeløse tanker fra en travers

af Lone Grønbæk

**Jeg er på vandring
– i vandrestøvler –
vestpå.
Endnu en pilgrimstur.**

Jeg GÅR hele dagen.
Jeg GÅR mod nord.
Jeg GÅR mig selv i møde.
Jeg GÅR og glæder mig – i
dag krydser jeg grænsen til
Spanien.
Jeg GÅR ombord på en
lille båd og krydser græn-
sen mellem Portugal og
Spanien.
Hola y gracias. Jeg GÅR
og føler mig hjemme i
Spanien.
Jeg GÅR til herberget.
Jeg GÅR i bad.
Jeg GÅR ud og provian-
terer.
Jeg GÅR ud og spiser.

Jeg GÅR tilbage til her-
berget.
Jeg GÅR ud fra, at jeg får
en god nattesøvn, efter en
lang vandring.
Jeg GÅR i køkkenet, her
møder jeg frøken Barce-
lona. Ung, frisk, med store
brune øjne fuld af liv.
Frøken Barcelona fortæl-
ler, at Frøken Barcelona
snorker og derfor GÅR
sidst i seng, så alle andre
kan nå at falde i søvn.
Mit venlige sind GÅR
hende i møde med et: "Vi
snorker vel alle lidt, tænk
ikke mere over det".
Pilgrimme er venlige men-
nesker.
"Tourists demand – pil-
grims thank" – SÅDAN
er det!
Denne hensynsfulde be-
mærkning vil komme til at

GÅ mig på.
Skulle jeg i stedet have
sagt: "Hvis du virkelig
snorker så alvorligt, så sov
på et hotel, hvor du ikke
generer nogen?"
Jeg er pilgrim, pilgrimme
er søde. Vi hjælper og
guider hinanden.
Vi lytter, trøster, griner
og græder sammen. Vi er
forbudne, vi er familie. Vi
GÅR all in!
Frøken Barcelona bliver i
køkkenet hele aftenen og
selvom der findes døre,
høres flaskers klirren og
hendes festglade stemme
hele aften – helt ind på
sovesalen, helt ind igen-
nem mine ørepropper og
helt ind i mit forsøgende
sovende nervesystem.
Hun GÅR til den i det
køkken.

Jeg GÅR ud og ind af søvnen.
Frøken Barcelona GÅR ind på sovesalen.
Frøken Barcelona GÅR i gang med at snakke med en anden pilgrim.
Jeg GÅR amok – Uhen-synsfulde – Uartige – Umedmenneskelige Uønskede Udyr af en pilgrim – ordene GÅR den forkerte vej, desværre ind i mig.
Jeg GÅR i dvale – i 2 sekunder.
Frøken Barcelona GÅR i seng.
Frøken Barcelona GÅR i selvsving – snorke-selvsving.
Frøken Barcelona ligger fladt og urørlig på ryggen, og hvis det ikke var for den øredøvende lyd, der

regelmæssigt tordner ud af næse og gab, ville jeg tro Frøken Barcelona var GÅET bort.

Det GÅR op for mig, at Frøken Barcelona er en af dem, der ikke holder kunstpauser i sin performance. Frøken Barcelona kører som et damptog, der passerer station, by, station, uden stop og efterlader alle ventende passagerer måbende.
Jeg GÅR bananas.
Jeg GÅR i selvsving.
Jeg GÅR bersærk i bande-ord – men de bliver inden i mig.

Jeg GÅR på jagt i mit indre efter en myrde-metode, der ikke står til at gen-nemskue.
Jeg GÅR hen til Frøken

Barcelonas køje med min pude, et par minutters pres over Frøken Barcelonas næse og gab vil fremkalde nattens stilhed og efterlade Frøken Barcelona med endnu større øjne, denne gang dog uden liv!
"Pilgrim bortGÅET på Herberg"

Jeg GÅR modløs tilbage og GÅR i tænkeboks, og tillader dampetoget at efterlade alle rejsende målløse.
Jeg GÅR på toilettet,
Jeg GÅR efter vand.
Jeg GÅR ud i natten. Sidder på en kold bænk og GÅR ud som et lys.
Jeg GÅR frysende tilbage til sovesalen. Dampetoget vrager stadig alle rejsende.

Pilgrimslivet

Jeg GÅR i stykker indeni.
Jeg ville ønske jeg kunne
GÅ i søvne.

Jeg ville ønske jeg kunne
GÅ i hi.

Jeg hverken GÅR eller gør
noget.

Jeg GÅR i tusinde stykker,
da jeg opdager, at det er
morgen og en ny van-
dredag er gryende, uden
nattesøvn.

Jeg GÅR i gang med at
pakke

Jeg GÅR i køkkenet og
GÅR ombord i tre kopper
kaffe.

Jeg hilser næsten pænt på
Frøken Barcelona.

Jeg spørger interesseret,
hvor langt Frøken Barce-
lona vil GÅ i dag og hvor
Frøken Barcelona skal
overnatte.

Jeg GÅR glad ud ad døren
med visheden om, at Frø-
ken Barcelona GÅR meget
længere end jeg har tænkt
mig at GÅ i dag.

Jeg GÅR derudaf.

Jeg GÅR i dvale.

Jeg GÅR 20 kilometer.

Vinden fra havet GÅR i
min retning og holder mit
åndedræt i live.

Jeg GÅR ind på herberget

Jeg GÅR i bad.

Jeg GÅR ind i en pilgrim,

siger SORRY! Det GÅR
op for mig, at det er frø-
ken Barcelona.

Jeg GÅR i stå.

Jeg GÅR ned med flaget.

Jeg GÅR i min indre ang-
stens hule.

Jeg GÅR til byens nærme-
ste bar og GÅR amok

Jeg GÅR ikke lige hjem.

Jeg GÅR i køjen, køjen
ved siden af frøken Bar-
celona.

Jeg GÅR ombord på
damptoget inden det
kører.

Jeg hvisker bedugget:

"Det GÅR nok!"

Pilgrimsrejse til Assisi i Frans af Assisi's fodspor juni 2019

af Tove Charlotte Nielsen

Sidst på året 2018 faldt jeg over en annonce for en pilgrimsrejse til Assisi i Umbrien i Frans af Assisis fodspor. Formålet med rejsen var at blive introduceret til Frans' liv og tanker og besøge nogle af de steder, hvor han levede (1182-1226).

Desuden bød turen på smukke vandringer og møde med nogle af Italiens største kunstværker. En kær veninde havde været der året forinden og var meget betaget af stedet, så jeg foreslog min mand, at vi skulle booke den rejse.

Turen var arrangeret af fhv. sognepræst ved Roskilde Domkirke Paul Kofoed Christiansen, som har mange års erfaring med pilgrimsrejser til Assisi. Så vi kontaktede ham, meldte os til og gik så og glædede os til det blev lørdag den 1. juni.

Endelig oprandt dagen for afgang. Vi skulle flyve fra Københavns lufthavn til Rom. Der var i alt 30 deltagere – en blandet flok, men alle med ønske om en god oplevelse. Fra Rom blev vi kørt i bus til Assisi, hvortil vi ankom hen på eftermiddagen.

Her skulle vi indlogeres på et nonnekloster – Sct. Birgitta klosteret. Søstrene tog godt imod os. Vi fik et dejligt værelse med eget bad og udsigt til haven og terrassen. Assisi ligger lidt oppe ad et bjerg, så der er en fin udsigt ud over det smukke landskab.

En pilgrimsrejse er jo ikke nogen dase-ferie! Så efter indkvartering fik vi en kort introduktion til stedet og en mindre rundvisning omkring byens torv. Klosteret ligger lidt neden for byen, så når vi skal til byen starter turen med en lidt drøj vandring op, hvor jeg hver gang tænkte – ej, det holder jeg ikke til! Men det gjorde vi jo alligevel.

Søndag morgen skulle vi til messe i San Francesco basilikaen. Tidligt afsted for at få nogle gode pladser oppe i nærheden af alteret. Det er en imponerende kirke med nogle flotte og velbevarede kalkmalerier – trods senere jordskælv, hvor noget af kirken blev ødelagt. Kirken blev bygget til ære for Sct. Frans fra 1228 – 1253. Jeg var meget fascineret af den flotte blå farve i kuplerne – særligt i betragtning af, at de er

originale og altså over 700 år gamle. Selv om vi ikke forstod, hvad de sagde, var det en meget fin og betagende oplevelse. En katolsk messe taler til alle sanserne, og er mere medinddragende end vores stille og afdæmpede lutherske gudstjeneste.

Eftermiddagen gik med en rundtur i byen til en række af de historiske seværdigheder, så vi kunne lære selv at finde rundt. Vi var inde i klosterkir-

ken, som tilhører den kvindelige gren af franciskanerne grundlagt af Sct. Clara, som var samtidig med Frans. Det er en orden, hvor søstrene lever hele deres liv inden for klosterets mure i klausur, altså afsondret fra den omgivende verden. Her er i dag et nonnekor, der kommer frem bag et gitter og synger de skønneste sange hver morgen, dog stadig uden at vi andre kan se dem. En stor oplevelse.

Vi kom også forbi det hus, hvor Johannes Jørgensen havde boet – hvem søren er nu det? Ja det vidste jeg ikke, før vi kom her. Johannes Jørgensen var en dansk forfatter, der i sine yngre dage var med i gruppen af kulturradikale i begyndelsen af 1900-tallet med prominente navne som Brandes og Stuckenborg, men senere konverterede han til katolicismen – og de to tinge hører jo ikke rigtig sammen. Har bl.a. skrevet en biografi om den hellige Frans af Assisi. Blev udnævnt til

æresborger i Assisi og Svendborg – hans fødeby. Levede nogle år i Assisi, men flyttede hjem til Svendborg på sine gamle dage, hvor han døde og ligger begravet. Det siges, at han er den næstmest oversatte danske forfatter – næst efter HCA. Ja man kan hele tiden blive klogere.

Før vi nåede Johannes Jørgensens hus, var vi forbi og inde i en nedlagt kirke, der nu fungerer som atelier for en kunstner, der laver nogle Maria-lignende

figurer i sten og træ i forskellige størrelser. De ligger fantastisk i hånden. Sådan en man kan gå og få ro med og centrere sine tanker.

Turen gik videre op til den store romerske borgruin, der ligger oven for byen. Sikke en udsigt, der er herfra. På nedstigningen var vi forbi en hyggelig lille beværtning og fik en forfriskning. Her mødte vi nogle andre danskere, der var på tur med en gruppe, som kalder sig Assisi Kredsen.

Mandag formiddag vandrede vi gennem byen ud til San Damiano klosteret. Det var her, Frans fik sit kald til at genopbygge en større åndelig bevågenhed inden for den katolske kirke. På vejen ned til klostret gik vi langs en olivenlund, og her gik vi ind, satte os i græsset og holdt en kort refleksion og sang lidt salmer. En dejlig oplevelse i naturens store katedral.

Det var i San Damiano klosteret, at Sct. Clara senere boede og oprettede den kvindelige gren inden for franciskanerordenen.

Eftermiddagen tilbragte nogle af os med besøg på en vingård ved byen Montefalco, hvor de producerer vin af den lokale drue Sacrantino, som i middelalderen blev indført af franciskanske munke. Vinen blev prøvesmagt sammen med en dejlige frokost.

Tirsdag vandring op på Monte Subasio, en ca. 15-18 km lang tur – afhængig af hvilken vej man valgte. Halvvejs oppe ad bjerget kom vi til Eremo delle Carceri. På Frans' tid var der bare nogle grotter her. Det var her

han plejede at søge hen, når han trængte til ro og fordybelse. Det ligger på den skovklædte bjergside, og er et meget betagende, fredfyldt område. Nærmest magisk. Her blev der også holdt en lille refleksion i Guds fri natur.

Fra grotten blev vi kørt op til toppen af bjerget Subasio. Her var en vidunderlig udsigt 360 grader rundt. Vi spiste vores medbragte frokost – tilberedt af nonnerne – siddende i græsset og nød den skønne udsigt. Vi er her oppe i ca. 1291 m over havet. Det er en stor grøn blomstrende

græsmark med mange fine sjældne – og fredede – blomster og fritgående heste.

Nedturen hjem var til bens. Vi var blevet frarådet at tage ”Camino-stien”, der kunne være noget utilgængelig. Så Erik og jeg fulgte pligtskyldigt rådet og vandrede den lidt længere vej hjem til klosteret. Vi var så de næstsidste, der ankom, for de fleste andre havde taget genvejen ad stien. Det var en rigtig fin tur, men om aftenen var vi også klar til at gå tidlig i seng.

Onsdag andagt kl. 9 i Capella della Pace inde bag San Francesco-basilikaen, hvor vi kort fik lejlighed til at hilse på den danske franciskanermunk, Broder Theodor, som for ca. 25 år siden, efter et besøg i Assisi, konverterede til den katolske kirke. Siden blev han optaget i den franciskanske orden i Assisi med et særligt fokus på at tage sig af skandinaviske turister og pilgrimme. En fantastisk levende og livsglad munk!

Han var desværre lige kommet hjem efter en skulderoperation, så han

havde ikke kræfter til at være så meget sammen med os. Men stort, at han alligevel prioriterede at komme og hilse på. Paul ledte andagten, med udgangspunkt i salmen: ”I østen stiger solen op”, som handler om glæden ved skaberværket og om at samle på paradisglimt. Dem oplever vi mange af. Og det handler om at være opmærksomme på dem, så vi ser dem.

Herefter var der en guidet rundvisning i San Francesco basilikaen ledet af en amerikansk francis-

kanerbror. Basilikaen er fyldt med verdensberømte fantastiske fresker, der skildrer Frans' liv, udført af Giotto (ca. 1290-95). Det er utroligt, at de er velbevarede så mange år efter.

Formiddagen sluttede med en kop kaffe med en "himmelsk udsigt", som Paul skriver i rejsebeskrivelsen. Og det var smukt og dejligt.

Denne eftermiddag havde vi fri, så Erik og jeg gik op i byen for at gense nogle af seværdig-hederne og handle lidt gaver til dem derhjemme. Vi befandt os jo i træffeland, så det måtte vi have med hjem til vores gourmet-børn.

Efter middagen fortalte den tidligere priorinde Søster Marcellina om Brigittasøstrenes orden og livet i klosteret. Ifølge programmet skulle Broder Theodor også have været der og fortælle om den franciskanske spiritualitet, samt om, hvad der fik ham til at konvertere til den katolske tro. Men her måtte Paul – som kender Broder Theodor rigtig godt – træde ind og agere som Theodor og besvare vores spørgsmål. Det gjorde han faktisk rigtig godt.

Torsdag igen ud på vandretur. Vi blev kørt til den lille bjergby Collepino, som ligger på den nedre del af Subasio-bjerget. Herfra skulle vi vandre ca. 5 km ad den gamle pilgrimsrute mod Rom til nabobyen Spello. Gennem olivenlunde og smukke landskaber. En dejlig tur, hvor vi på flere strækninger gik i stilhed.

Spello er en hyggelig lille by, der er kendt for sine mange blomsterudsmykninger. De konkurrerer hvert år indbyrdes om at lave de flotteste udsmykninger, som bliver præmieret. Så fint.

Torsdag aften var afskedsaften. Vi var til en kort luthersk nadvergudstjeneste i den ældste klosterkirke i Assisi. Meget smukt. Derefter spiste vi en fantastisk afskedsmiddag i restauranten Le Terrazze di Properzio lige over for klosteret.

Fredag – Hjemrejsedagen bød på en køretur op gennem det smukke sydøstlige Toscana til lufthaven i Bologna. Undervejs besøgte gruppen den gamle etruskerby Cortona og et kloster bygget af Frans' brødre i 1200-tallet. Her søgte Frans ofte hen for at finde stilhed i en lille grotte til bøn og refleksion.

Denne del var Erik og jeg ikke med på, da vi havde planlagt at forlænge turen med nogle dage i Rom.

Alt i alt har vores tur til Assisi været en fantastisk oplevelse. Stor tak til Paul Kofoed Christiansen for en meget veltilrettelagt og givende Pilgrimstur. Uden Pauls indsigt og kendskab til området, ville vi ikke have fået alle de specielle oplevelser, som vi fik. Også på det spirituelle plan har vi fået nogle nye indsigter, som er meget værdifulde.

Tak for det.

Pilgrimsvandring

fra Hundslund Kirke til Vær kirke 26. maj

af Conni Krarup Andersen

Mange af os pilgrimsvandrere tiltrækkes af de uplanlagte og uforudsigelige hændelser vi kommer ud for og bliver en del af, når vi går på camino-ruterne. Men vi behøver ikke nødvendigvis at begive os ud på de store rejser for at opleve en del af camino-stemningen, hjerteligheden og de uplanlagte finurlige oplevelser. Lige det oplevede vi på en dagsvandring med Grethe Dyrbye og pilgrimspræst Anette Foged Schultz fra Hundslund til Vær Kirke i Østjylland.

Vi var nye i dette regi og mødte spændte op i Hundslund kirke, hvor vi var en flok på 14-16 deltagere i alle aldre. De garvede pilgrimsvandrere, der havde mange 1.000 kilometer i skoene til de nye som far og datter, der skulle ned på tre ugers caminovandring en måned

senere. En skøn mangfoldighed, hvor vandreglæden var fællesnævneren. Pilgrimspræst Anette Schultz startede scenevant og sikkert med en meditation i Hundslund og sendte hver og én af os af sted med 20-30 meters mellemrum for at komme ind i vores eget rum og sænke os ned i naturen, der kom os i møde med nyudsprunget løv og lærkesang.

Lidt inde i skoven slog vi rundkreds og Anette bad os sige, hvad vi hver især ønskede at udtrykke taknemmelighed for. Som vestjyde er det faktisk ret stort at skulle udtrykke slige tanker. Trods det er mange år siden jeg rejste derfra, er der meget blufærdighed omkring at udtrykke sig om dybe følelser over for fremmede. Men samtidig er mange af os fra Udkantsdanmark også opdraget med, at når der bliver spurgt, svarer man ærligt og redeligt... og der er såmænd også for en vestjyde rigeligt at være taknemmeligt for, det behøver man ikke at blive mundlam af.

Østjylland er på disse kanter begavet med bakker, skov og strand, og det nød vi til fulde, efterhånden som vi skred frem til Sondrup strand, som er mild og venlig. Som vestjyde lægger jeg altid mærke til, når træerne vokser helt ud til vandkanten og står helt oprejst, sådan er det også ved Sondrup strand. Hvilken modsætning bare med 160 km afstand.

Efterhånden var det tid til den medbragte frokost. Da jeg i skyndingen og distræthed havde glemt min rygsæk, var der ingen mad, men vandreveninden havde belejligt lavet dobbeltportion, uden hun helt vidste hvorfor... intuition og spejlneuroner har vist ikke en fysisk grænse, siges det, så det nød jeg til fulde og behøvede ikke at gå sulten videre. Det vækkede dog nogen undren, at jeg sådan kunne glemme rygsækken ... for nogle var rygsækken en så integreret del af deres person, at det ville kunne mærkes, hvis ikke den var med... Jeg er ikke nået dertil endnu...

Udover vores danske natur nød vi hinandens selskab og havde den udprægede fornøjelse at blive budt ind i Anettes nye bolig, som hun end ikke havde fået sat flyttekasserne ind i endnu. Ejendommen var lige kommet til salg på det rette tidspunkt og var med sin beliggenhed en udsøgt perle. Ingen tvivl om, at der kan skabes meget kreativitet i de rammer.

Vi afsluttede dagen i Vær kirke. En stor og rummelig kirke, der tydeligt bærer præg af, at adelen fra Stensballegaard igennem århundreder har bygget til og om. Her kommer det finurlige ind.

Når man lige er trådt ind i kirken og ser til venstre, er der et tårnkapel, hvor der står placeret fire store gamle kister. Vi ved jo alle sammen, at adelen ofte er begravet i vores kirker, men det plejer jo være diskret neden under gulvet. Her er de sat op til beskuelse og måske egentlig også temmelig meget mindelse om en ganske tragisk historie om Peder Griffenfeld. I sig selv et prægtigt navn. Og historien er lidt henad "højt at flyve dybt at falde". I hvert ifald forholder det sig

sådan, at Peder Griffenfeld havde vældig meget succes igennem 1650-70'erne. Det blev både til rigskanslertitel og greve af Samsø. I dag ville den titel måske lyde lidt hul.

Indtil nogen åbenbart mente, at det var på tide, at han fik et ordentlig hug og blev sat på plads. Han dømtes til døden pga. af bestikkelse og majestætsfornærmelse, men benådedes på skafottet til fængsling på Kastellet, men efter fire år blev han overflyttet til den lukkede i Trondhjem. Så ku' han lære det, ku' han. Eller måske lige så meget mere i retning af "...ude af øje ude af sind". Pyha, det er godt Paludan ikke levede dengang, så tror jeg altså, at han havde fået en noget anden behandling.

Nå, tilbage til fortiden. Griffenfeld var ikke glemt i Danmark. Selvom han døde i eksil, sørgede hans datter for, at liget blev smuglet hjem og han blev opbevaret under kirkegulvet.

I dag er han sat frem til ære og værdighed. På en metalplade på hans kiste står indskrevet følgende tekst:

"herunder hviler Kong

Christian V's ulykkelige rigskansler efter sit lange fængselsophold", mens man, ved at løfte den øverste metalplade afslører endnu en plade, der på ganske anderledes vis roser Griffenfeld, opregner hans titler og i tidens højtsvungne sprog priser afdøde og fortæller om hans livs op- og nedture og om hans død, der skyldtes blæresten, hvoraf én var på størrelse med et hønseæg!

Sådan. En gæv mand, som til sidst, trods modgang, vanære og fængsel, trods alt ikke kunne overleve blæresten på størrelse med et hønseæg.

Griffenfeld var en prøvet mand, men hold da op for en gæv datter, der lige fik sørget for at få løftet far op til hæder og ære i de kommende århundreder og derudover fødte hun lige 12 børn på 13 år. Fem af dem overlevede hende. Da jeg stod der og læste historien, kom jeg til at tænke på, at jeg rigtig nok har meget at være taknemmelig for... meget mere, end jeg lige kunne komme i tanke om derude i starten på ruten.

Tak for turen

Conni Krarup Andersen

Hærvejsvandring

14. -16. juni 2019

af Conni Krarup Andersen

Den danske hærvej er igennem senere de senere år blevet allemandseje for os, der ikke magter at slæbe telt eller føler os i stand til krybe i ly i shelters. Med herbergerne er vi flere, der har mod på vandreture i vores eget Danmark og idéen var solgt til os, da vi måneden før havde mødt Grethe Dyrbye og Anette Brøndum, som var turledere på denne fredag til søndags tur.

Vi startede i Viborg Domkirke med salmesang i krypten. Med den akustik, som dette rum kan byde på, virker det som om alle, der bare har en ordinær stemme, lige pludselig har talent for noget større inkl. mig selv. I hvert fald var vores fællessang en stor nydelse og oplevelse og en god start på de næste dage. Syv kvinder var vi. Nogle var meget garvede vandrere med meget erfaring, som vi andre kunne trække på... og det kom vi også til som dagene gik.

Vandringen til Hald Ege var lidt en udfordring. Torden og massivt regnvejr satte

ind og vi måtte finde ind i den nærmeste parcelhusgarage. Men ejeren var ikke hjemme og kom heller ikke hjem i den halve time vi stod der... ja de skulle bare vide, at de havde haft besøg af syv taknemmelige pilgrimme, mens de ikke var hjemme. Men diskret som en pilgrim altid er, som gerne samler sine fodspor op efter sig, hvis det drejer sig om det, forsvandt vi sporløst ud i bygernes ophold og nåede henunder aften til Hald Ege.

Her havde vi en hel sovesal for os selv. Der var rigelig mulighed for, at vores snorken kunne give ekko i det store lokale. Hvoraf nogle også mente, at sådan havde det også forholdt sig. Rask tog vi afsted til Dollerup Bakker og som de to færingere, der var med sagde: "Åh, I danskere ved slet ikke, hvor smukt Danmark er". Jeg har vandret rigtig meget på Mols, men Dollerup er bestemt på højde med Mols.

Vejret var ikke helt med os. Der var meget regn

henover middagen og der midt i en kedelig landsby kaldet Skelhøje fik vi virkelig oplevet, hvad hærvejen også er. Den lokale købmand var omdannet til et paradis for vandrere. Her var der indrettet en café med beværtning på Michelin-niveau. Jordbærrene smagte lige sådan. Caféen er specielt indrettet for os vandrere og skulle vi hvile os, var der et rum oven på, fik vi at vide. Ekspeditricen lavede kaffe til os, og vi nød de lokale jordbær i pausen, som blev lang. Skelhøje-købmanden er en socialøkonomisk virksomhed, hvor de ansatte er et miks af frivillige og lidt udsatte unge fra et ungdomsuddannelsessted i nærheden. Her får de unge prøvet arbejdslivet af i samvær med ildsjæle, hvor man mærker, at der bliver brændt igennem.

Mens vi nød velkommenheden midt i butikken i caféen, ankom en dansk vandrers sydfra, der har gået 90 km, som fortalte, at han har gået sammen med en belgier, der har gået 1.500 km, og som

ville slutte i Viborg de næste dage. Lidt efter kom belgieren og vi fik en interessant snak med ham. Vi beundrede ham og komplementerede ham for den lange vandring. Hvortil han svarede, "Det er ikke den lange rejse, der er interessant, det er selve rejsen, oplevelserne, menneskene, historierne, så kan rejsen være kort eller lang".

Som vores turleder tidligere har nævnt... det der med vandring... det går i blodet af én. Man holder ikke op.

Vi gik fra Skelhøje-købmanden med én af de oplevelser, vi tager med os og giver videre til jer læsere. Husk at stoppe her på jeres hærvejsvandring. Her sker det, mange drømmer om, ildsjæle skaber sammenhold og mening. Tak til købmanden i Skelhøje.

Vores fortsatte vandring bragte os igennem fugtige skove, men med gode råd fra de garvede vandrere, lærte vi at gå i korte benklæder med plastikposer om skoene. På den måde undgik vi slaskede benklæder og fik måske tørre støvler. Jeg gjorde i hvert fald. Vi nåede sidst på eftermiddagen i sol til Thorning kirke og herberg.

Et nyligt åbnet herberg, som simpelthen må være det ypperste i Danmark. Allerede 800 m inden vi nåede herberget, mødte vi formanden. Han stod og ventede på os, selvom han ikke kunne vide, hvornår vi egentlig ville være der.

Om aftenen spiste vi sammen og hørte om kulturen på Færøerne af vores to medvandrere i gruppen. En gåtur er ikke bare en gåtur, men bringer viden og indsigt med sig, hvis man vil. Der er forskel på det som fortælles og det, der kan læses i en turistguide.

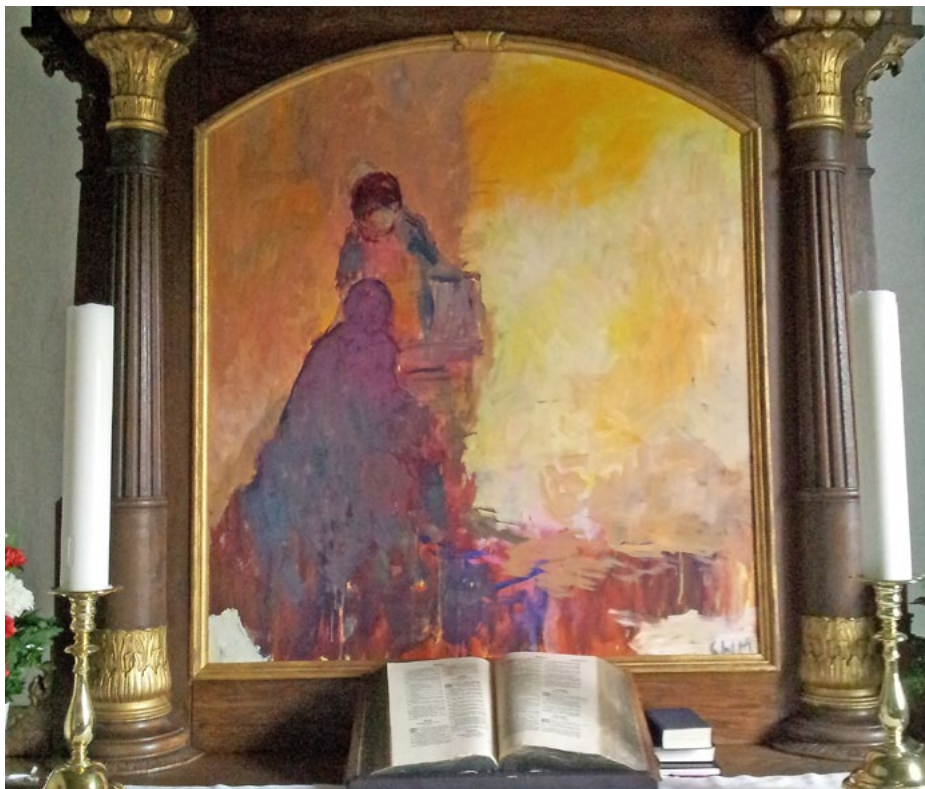
KL 7.30 søndag morgen fik vi en rundvisning og nogle af historierne om Thorning kirke. Det blev lige passet ind før første gudstjeneste. Thorning kirke er en stor kirke med lange traditioner fra vejfarende fra hærvejen. Her har en adelsslægt ligeledes sørget for restaurering og inventar, der viser, at kirken ikke var ligegyldig, men en vigtig del af hverdagen.

Thorning kirke har i øvrigt huset én af vores berømte præster, Sten Steensen Blicher. Her er flere af hans historier skrevet og Thorning sogn og omegn har givet inspiration til hans litteratur.

Kirken rummer et helt fantastisk alterbillede af Sven Havsteen-Mikkelsen fra 1998, og det er samtidig kunstnerens sidste billede. Ved afleveringen sagde han til menighedsrådet, at efter hans skøn er det et af de bedste billeder, han havde malet og tilføjede: "Jeg har altid holdt mig fra at male opstandelsen, for den har ingen set. Men nu, da døden er nær, tør jeg male opstandelsens lys."

Ligesom ved købmanden i Skelhøje mærkede vi et stærkt lokal engagement, der brændte igennem i det lille landsbysamfund. I mine stille tanker senere på dagen kom jeg til at tænke på hvordan 50+ og 60+ generationen har fattet interesse for bofællesskaberne. Måske fordi vi i det stigende arbejdstempo og karrieren glemte en hel del af det, som nogle landsbyer faktisk ser ud til at have værnet om og plejet. Fællesskabet og samværet.

Næste morgen drog vi af sted med tørre støvler. Der var selvfølgelig indtil flere støvlevarmere i forgangen på det nye herberg, der blæste varm luft i støvlerne. Varm luft... kan faktisk være godt på de rette tidspunkter.

Den sidste vandredag var det lige tilpas vandrevej. Ved frokost holdt vi pause ved et shelter. Bedst som vi sad og nød pausen og solen, kom en gruppe pigespejdere fra Tyskland på 10-12 12-årige piger med tre spejderledere. De har vandret i en uge langs hærvejen og fortsætter i en uge mere til Års. Gæve piger. Jeg spurgte, hvad deres opbakning vejede. Den så nemlig tung ud. Den vejer ca. 12 kg, svarede en kvik pige. Det var stærke piger... de har vist ikke hørt om 10 % reglen. Bær

ikke mere end 10 % af din vægt, ellers overbelaster du dig selv. De her piger magtede nok 25 % af deres vægt. Pyha, det er godt nok gået ned ad bakke for mig igennem min tid. Jeg synes 6-7 kg er rigeligt. Jeg holder mig til 10 % reglen og sagde ikke noget til de gæve tyske piger om det.

Vi sluttede i Kragelund efter en berigende tur, fyldt med oplevelser, lidt ømme fodsåler, men det var der råd for ligesom plastikposerne om fødderne. Vi skulle bare anskaffe os

nogle silikone forfodssåler, sagde en garvet medvander. I er bare ved at få en nedsunken forfod. Men det er der råd for... Faktisk fandt jeg efterfølgende på google hele 15-20 forskellige udgaver til det. Vandring er en nydelse for os, der gør det og er vist blevet en ret stor industri for mange andre. Men på hærvejen er det sjæl og varme, der er mest af.

Tak for turen

Conni Krarup Andersen

Ferieafløser på et af de danske hærvejsherberger

af Grethe Dyrbye

I juli måned var jeg så heldig at få en lille "ferie" på et af vores skønne hærvejsherberger, nemlig Kongeåens Herberg.

Vi var fire pilgrimme, der delte tre uger, en herlig oplevelse. Arbejdet var til at overkomme på det i forvejen meget rene og ryddelige herberg. Det var også en dejlig oplevelse at få mulighed for at snakke og udveksle tanker om vandring og livet i det hele taget med de pilgrimme, der overnattede.

Uforståeligt er det, at der ikke er flere vandrere/cyklister, der benytter sig af muligheden for en billig overnatning på vores skønne Hærvej. Det er helt unikt, at vi i Danmark på Hærvejen har disse herberger med 25-30 km afstand ligesom i Spanien (juni, juli og august). De fleste er oprettet i 2008 af Foreningen Herberger på Hærvejen med Andreas Blinkenberg i spidsen og med støtte fra store fonde. Der er heldigvis kommet flere

til, og der gøres et stort arbejde på herbergerne af de mennesker, der står for dem, det kan vi kun være taknemlige for.

Jeg kan varmt anbefale at gå en lang tur på tre eller flere dage på Hærvejen – skøn og afvekslende natur, og skulle du få lyst, er der sikkert andre herberger, der gerne vil holde ferie og har brug for en afløser.

Pilgrimshilsen

Grethe Dyrbye

Helsingør til Roskilde – 4 dages vandring i april

af Hanna Vestenaa, Kalundborg

"Lad os gå ud ad vejen i solskin..." Jeg tænkte mange gange på denne gamle spejdersang, da vi (to piger) vandrede ud ad veje, stier m.m. i det mest fantastiske solskinsvejr i starten af april. Regnen holdt sig væk alle fire dage og vi oplevede, at alt i naturen bare sprang mere og mere ud.

Vi planlagde at vandre de 101 km allerede for et par måneder siden og nu mødtes vi så på Helsingørs smukke station, som er noget af det smukkeste, vi har set af togstationer i Danmark. Stationen er indviet i 1891 og hviler på 1.600 pæle. Stationen er bygget i nederlandsk renæssance eller populært "Christian den Fjerdestil" og er virkelig værd at

bruge lidt tid på. Udenfor ligger den første muslingeskal, og vi kunne efter diverse DSB-forsinkelser og en tiltrængt kop kaffe starte første etape af turen mod Esrum.

Næste stop var St. Maria kirken og det gamle karmeliterkloster. Udenfor kirken ligger endnu en muslingeskal, og kirken bærer indvendigt tydeligt præg af at være en valfartskirke, ikke mindst med de store muslingeskaller ved kirkebænkene. Da vi allerede var blevet forsinkede, og vi skulle vandre 28 km til Esrum, begav vi os videre ud af byen.

Vi gik gennem smukke skovområder og nød vores madpakker på et smukt sted med bord og bænke. Vi kom til den idylliske landsby Gurre med en smuk lille kirke, som er placeret på en høj med fin udsigt over området. Der var gang i den store forårsrensning af kirken inden påsken, men vi fik dog lov at komme ind i kirken, der har en altertavle af Per Kirkeby.

Så fortsatte turen videre i et fantastisk landskab af skove og med udsigt over markerne, inden vi ved 19.30-tiden nåede frem til BB Eskild i Esrum. Vi blev godt modtaget af vores værtsfolk og som aftalt var alt til et godt aftensmåltid klar i køleskabet samt en flaske god vin, der bekom os ganske vel. Der var to opredte senge, som er en ren luksus for et par pilgrimme. Stedet er et gammelt pensionat med en å, der rinder i baghaven.

Næste morgen et stort og lækkert morgenmåltid og vi kunne også smøre en madpakke, inden turen gik

videre til Hillerød. Vi startede med at vandre forbi det gamle Esrum kloster, som i øjeblikket er under renovering, så vi kunne kun se stedet udefra. Inden længe nåede vi Esrum sø, som vi fulgte de næste mange km, inden vi gik ind i skoven ved Hillerød. Efter 18 km kom vi til vandrehjemmet, hvor et værelse stod klar til os. Vi havde bestilt et par cykler, så vi kunne hente lidt mad i det nærliggende supermarked. Næste morgen igen et fantastisk morgenmåltid på vandrehjemmet og så gik turen mod Ballerup.

Direkte ud af byen, da vi begge havde besøgt Hillerød for nylig, så vi gik bare derud. Vi gik henover området, hvor der er ved at blive gjort klar til byggeri af et nyt supersygehus. Herefter ud på småveje med smuk udsigt over det nordsjællandske landskab. Vi havde læst om det lille karmeliterkloster, som er oprettet af ordenen i Helsingør, så vi kiggede ind. Nonnerne her lever i stilhed, bøn og helt afsondret fra andre mennesker, fx er der et gitter bag alteret i den lille kirke, hvor nonnerne opholder sig under messer i kirken. En i øvrigt smuk lille kirke. Der stod som beskrevet kaffe klar

til pilgrimme i våbenhuset, hvor vi også fik en snak med en ung katolsk pater fra Aalborg.

Vi gik videre og ind på stien, der ledte til Farum, her tog vi en afstikker mod Lillerød, men det fortrød vi, da vi langt hellere ville være forblevet på stien mod Farum ude midt i smuk natur – så det anbefales kommende vandrere – og her så vi også det første udsprungne bøgetræ.

Vores plan var jo at vandre helt til Pilgrimshuset i Ballerup, men det var en lige lang nok tur for os, så vi blev hentet i Farum af Hannas søster, som så kørte os til pilgrimshuset. Her blev serveret nybagte citronmuffins, og vi fik købt ind til aftensmad, som vi alle tre nød sammen. Pilgrimshuset kan anbefales med gode senge og faciliteter.

Så var det fjerdedagen, og sidste etape ventede os. Vi bevægede os mod Roskilde, og da turen var på mere end 30 kilometer, havde vi allerede fra starten beslut-

tet at afkorte den til de godt 20 km, som passer os bedre.

Vi havde en pæn tur ud af Ballerup, hvor især kunst i fx fortove og skulpturer prydede turen. Lige i udkanten af byen kom et fint naturområde, som vi fulgte et godt stykke vej. Vi fik kaffe på Albertslund Golf og en venlig golfspiller betalte, da automaten kun kunne tage kontanter.

Vi nød, at turen var afmærket af Danske Santiago Pilgrimme, og hvor vi var i tvivl om ruten, havde vi meget glæde af at bruge app'en, som fungerede rigtig godt. Selvom de sidste to dagsruter var lige lange nok for os, så kunne de være fordelt på tre dage, men vi ville gerne benytte herberget i Ballerup, så derfor afkortede vi ruterne i stedet.

Det er vores plan at fortsætte på ruten om nogle måneder.

Birgit og Hanna

Frivillige åbner pilgrimshus i Ballerup

Med åbningen af Pilgrimshuset Albergue i Ballerup er der nu mulighed for en billig overnatning efter en vandretur i det storkøbenhavnske område.

Som vandrere får vi sund motion, gode oplevelser i naturen og ofte fællesskab med andre. Nogle går korte ture, andre går længere ture og nogle vil på deres vandring have behov for en overnatning. Etableringen af Pilgrimshuset Albergue i Ballerup er en mulighed.

af Connie Hartz

Selvom pilgrimsruten har eksisteret siden middelalderen, er den levende bevis på, at historien aldrig kun er fortid, men derimod er i evig forandring. På ruten gennem Ballerup kommune er man således også vidne til byens udviklingshistorie. Turen udgør nemlig i sig selv en kunstvandring forbi kommunens mangeårige tradition for kunst i bybilledet. En god oplevelse at have med sig til eller fra sit ophold i Pilgrimshuset Albergue Ballerup.

Alle de praktiske detaljer

Pilgrimshuset Albergue Ballerup er beliggende på adressen Præstevænget 10, 2750 Ballerup. En beliggenhed tæt på offentlige transportmidler, Ballerup Centret, supermarkeder, restauranter og caféer. Der er plads til 14 overnattende gæster. En overnatning koster 100 kr. Ved ankomst, som kan ske fra kl. 16.00, ringes til en

vagt, hvorefter en person kommer meget hurtigt og åbner huset og sørger for indtjekning, hvor man bliver skrevet op i gæstebogen med navn, adresse og nationalitet. Derefter anvises man en køje i huset eller i husets anneks. Der er toilet/bad, køkken, fællesarealer med bl.a. opholdsrum, TV-stue og have til fælles og fri afbenyttelse. Forplejningen (udover kaffe og te) er man selv ansvarlig for.

Kl. 22.00 skal der være ro, og man skal tjekke ud senest kl. 10.00 dagen efter. Foreningen bag Pilgrimshuset er Albergue Ballerup, som baserer sig på frivillige kræfter, hvor mange selv er aktive og erfarne vandrere. Man kan følge foreningens arbejde og aktiviteter på Facebook i gruppen Pilgrimshuset Albergue Ballerup. *Af Connie Hartz, bestyrelsesmedlem i Pilgrimshuset Albergue Ballerup*

Pilgrimslivet

Pilgrimshuset Albergue Ballerup

Adresse:

Præstevænget 10, 2750 Ballerup

Telefon: 4245 2750

Mail: albergue.ballerup@gmail.com

Facebook:

Pilgrimshuset Albergue Ballerup

Pris: 100 kr. pr. person

Åbningstider: kl. 16.00-10.00

Trafikforbindelser i forbindelse med årsmødet i Odense

Hotel

Cab Inn ligger i samme bygning som Banegårdscentret.
Værelserne er først klar efter kl. 15.00

Tog

Kommer du med tog, er der 20-25 min. gang til Seniorhuset.
Fra Banegården, gå hen til den nye gangbro (vest) og gå mod havnen.
Hold til venstre ad Ejsskovgade, andet kryds til venstre ad Toldbodgade
Seniorhuset ligger i nr. 5.

Bus

Havnebussen nr. 10 kører til Seniorhuset.
Afgang fra Odense Banegårdscenter, Syd, plads A
Kl. 10:55 ankommer til Seniorhuset kl. 11:21
Kl. 11:35 ankommer til Seniorhuset kl. 12:01
Kl. 12:15 ankommer til Seniorhuset kl. 12:41

Bil

Du kan parkere i Odense City Vest, få min. gang fra hotellet (+ indkørsel)
ad Nørregade. P-adressen er: Skulkenborg 1 B, 5000 Odense C
(under tidligere Thomas B. Trigesgade). Her er 500 p-pladser.
Lørdag fra kl. 9-14 koster det 12,- kr./ time. Derefter gratis resten af
lørdag og søndag.

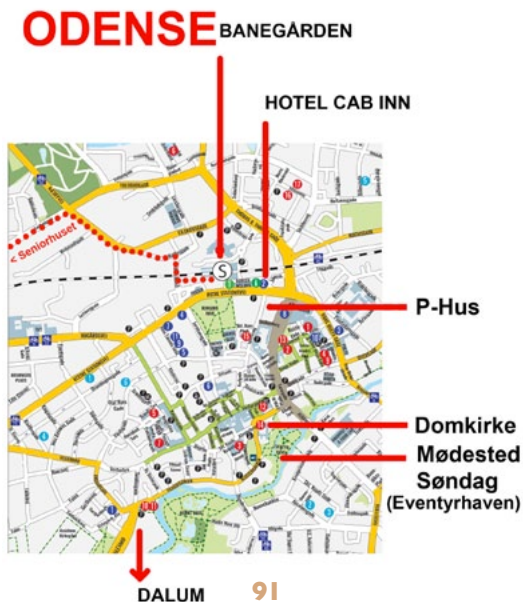
Ved Seniorhuset er der også p-pladser, men ofte ikke nok.
Ud over p-pladser i Toldbodgade, så også i parallelgaden Abigaelsvej.

Søndag

Bus fra Dalum Kloster.
Bybus 141-151, 30 min. intervaller.
Fra Dalum 12:57 ankomst Banegården 13:21

Tog

fra Fruens Bøge station, 7 min. til Banegården, kl. 14:06 og 15:06

20 års jubilæum og årsmøde i Odense !

Lørdag - søndag 26. + 27. oktober 2019

Sted: Seniorhuset, Toldbodgade 5, 5000 Odense C

Program

Lørdag

- Kl. 12:00 Indregistreringen til årsmødet åbner.
(bilparkering, tog, bus... se info på forrige side)
- Kl. 13:30 Velkomst v. Vibeke Mørdrup, derefter starter generalforsamlingen
(dagsordenen, se næste side)
Kaffepause m. bolle
Sangindslag, danske gruppe synger gregorianske sange
Jubilæumsforedrag v. foreningens første formand Henrik Tarp
- Kl. 17:30 Pause. Loppemarkedet åbner i forhallen. Vil du sælge ting
relateret til vandring, så hæft en seddel på genstanden med
Pris, MobilePay-nr. og dit navn.
Tid til samtaler om erindringer fra i pilgrimslivet.
Der serveres et glas vin.
- Kl. 19:00 Information fra vore nabolands-foreninger (Norge+Tyskland)
Der serveres en hyggelig pilgrimsmenu som Tag selv-bord m.
tapas, brød og salat
Underholdning v. 'Braoininband' med keltisk sang og musik
Kaffe med Santiago-kage
- Kl. 22:45 Afslutning
- Kl. 23:00 Indtjekning på Cabinn-hotellet

Søndag

- Kl. 7:00-9:00 Morgenmad på hotellet for overnattende deltagere
Værelserne forlades, evt. bagage i hotellets bagagerum.
- Kl. 10:00 Vi mødes i Eventyrhaven bag Odense Domkirke v. pilgrimstræet
Vandring langs Odense Å, ca. 5 km til det katolske kloster i Dalum
Formiddagskaffe.
Afsluttende andagt i klosterkirken
v. pilgrimspræst Elizabeth Knox-Seith
- Kl. 13:00 Deltagerne tager selv bybus nr. 151 fra Dalum til Banegården.

Dagsorden for generalforsamling i Danske Santiagopilgrimme 2019

- 1. Valg af dirigent, referent, stemmetællere**
- 2. Bestyrelsens beretning**
- 3. Revideret regnskab til godkendelse**
- 4. Budget for det kommende år,
inkl. fastsættelse af kontingent**
- 5. Indkomne forslag**
- 6. Valg af bestyrelsesmedlemmer for to år.
På valg er:
Carsten Maegaard, Herning
Tone Kirkeby, Farum
Grethe Dyrbye, Skanderborg
Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Grethe har valgt at stoppe i bestyrelsen, de øvrige tre er villige til genvalg.**
- 7. Valg af suppleanter, på valg for ét år:
Boje Pedersen, Farum
Kenny Kofoed, Jyllinge**
- 8. Valg af revisor for to år, på valg er:
Jacob Löwe

Rev. suppl. for ét år: Claus Cort**
- 9. Eventuelt**

m.v.h. bestyrelsen

Assisi-munken broder Theodor gæster Foreningen af Danske Santiagopilgrimme

Foredrag:

Onsdag den 13. november 2019 i København og

Lørdag den 23. nov. 2019 i Skanderborg

Den karismatiske munk Broder Theodor fra Basilica di San Francesco i Assisi kommer til Danmark i november 2019. Det er en glæde at kunne invitere til foredrag i samarbejde med menighedsrådene i Lundehuskirken i København og i Kirkecentret i Skanderborg.

Broder Theodor fortæller om sit liv før han blev munk og om det arbejde, han har udført som broder i den katolske orden i tolv år i Roskilde. Han aflagde sine munkeløfter i 1991 og drog i et sab-

batår til flere centralamerikanske lande, hvor han bl.a. i et år observerede sine medbrødres arbejde omkring AIDS-problematikken i Tegucigalpas slum i Honduras' hovedstad.

Broder Theodor beretter om sine interessante oplevelser gennem tiden og om de sidste 25 år, hvor han har været tilknyttet Franciskanerordenen i Assisi.

Foredraget varer ca. 1 time, der bliver en pause på ca. 30 min. og herefter er der spørgetid.

Det bliver en interessant aften!

Sted:

Onsdag den 13. november kl. 19.30: Lundehuskirken, Strødamvej 1, 2100 København Ø. Supplerende oplysninger og gerne tilmelding til: Vibeke Mørdrup, mail v.moerdrup@gmail.com. Foredraget er gratis. Vand og øl kan købes.

Lørdag den 23. november kl. 14.00 i Kirkecentret, Kirkebakken 4, 8660 Skanderborg. Supplerende oplysninger og tilmelding til: Grethe Dyrbye, mail: grethedyrbye@gmail.com. Foredraget er gratis. Kaffe og bord kr. 40,00.

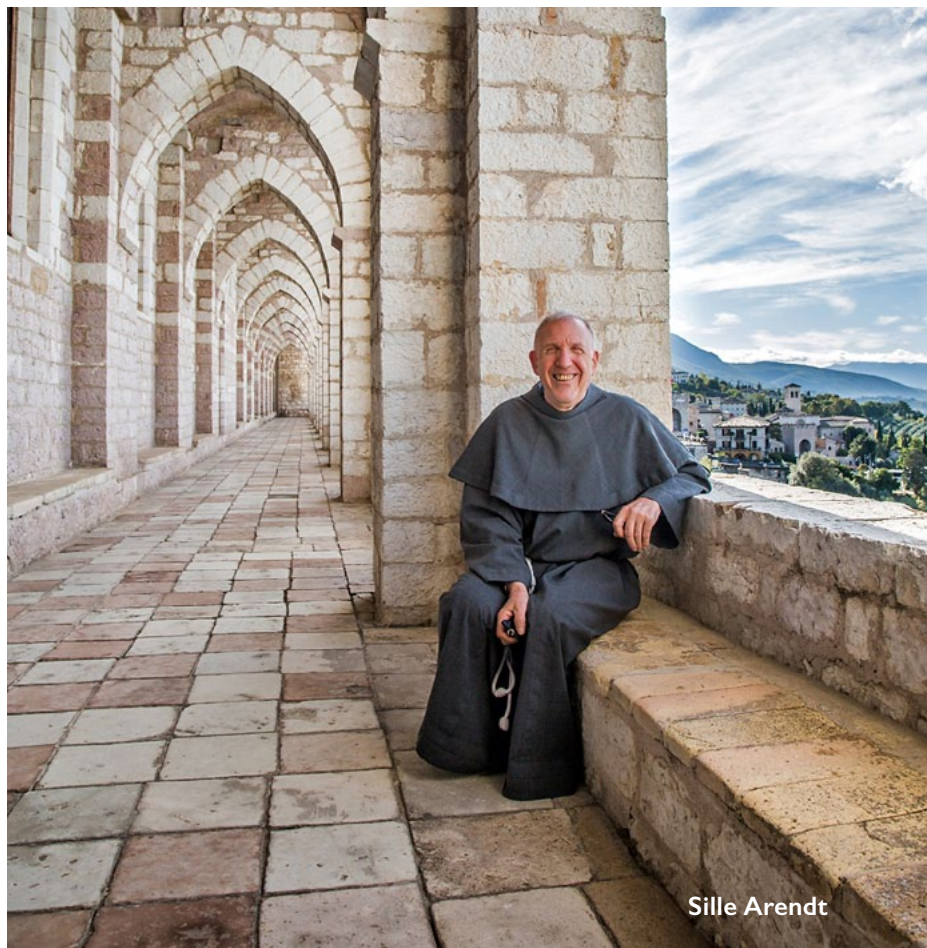
Kort om Frans af Assisi

Folk fra hele verden kommer til Assisi for at få et bedre kendskab til Frans af Assisi, der efter en religiøs omvendelse blev helgen, prædikant og ordensstifter. Vi er tilbage i starten af 1200-tallet, hvor Frans solgte sine ejendele og rejste som pilgrim til Rom og levede der som tigger.

Han tog Jesus på ordet og gik ud for at udbrede evangeliet uden penge eller vandrestav. Efterhånden fik han også en lille flok af følgere, der ligeledes blev inspireret til at hjælpe andre mennesker. Det blev til en munkeorden, Franciskanerne, også kaldet 'gråbrødre'. Ordenen bredte sig som en løbeild over Europa og nåede til Danmark, hvor det første danske kloster

blev oprettet i Ribe. Siden kom klostre i Viborg, Randers, Svendborg, Roskilde, Tønder, Kalundborg, Næstved, Ålborg, Horsens, Odense, Kolding, Nykøbing F, Helsingør og Køge. At ordenen har været aktiv i bl.a. København og Odense afsløres stadig af navnet 'Gråbrødretorv'.

*Bestyrelsen
Danske Santiagopilgrimme*

Sille Arendt

Vil du med til Oberammergau juli 2020?

- **50 km vandring i Alpevorland i Bayern med flotte bjerglandskaber**
- **Besøg den særdeles flotte kirke i Rottenbuch med helt vidunderlig kirkearkitektur**
- **Overvær det historiske passionsspil i byen Oberammergau om Jesus lidelseshistorie, opført af næsten 2.000 skuespillere!**
- **Bagagetransport, så du kun bærer en lille dagturs-rygsæk**

Med tog eller bus til Byen Weilheim i Bayern. Herfra vandres de følgende dage tre etaper på den kendte rute König Ludwig Weg, opkaldt efter eventyrkongen Kong Ludwig 2. af Bayern. Ruten går igennem herligt alpelandskab med flere seværdige steder. Over Peissenberg, der med sine knap 1.000 meter er et af de høje punkter i området. I godt vejr kan ses ikke mindre end 80 bjergtoppe. Efterfulgt af vandring i Ammertal, flot naturområde med brusende vandfald i skovområder. Overnatning på hotel i Bad Kohlgrub.

Næste dag står i festspilletes tegn. Siden 1634 har den lille by hvert 10. år opført et passionsspil om Jesus lidelseshistorie, fra hans indtog i Jerusalem til hans død på korset og opstandelsen. En gribende historisk forestilling, der starter kl. 14.30 og først slutter fem timer senere ved 22.30-tiden, kun afbrudt af pause, hvor en middag serveres i centrum af byen.

Kontakt: Troels Beck, Vissenbjerg, mail: Trbeck45@gmail.com

Kære pilgrimsvenner landet over

Der er mange, som efter en camino har behov for at mødes med andre og dele de stærke indtryk, den efterlader.

Derfor inviterer vi til at mødes **lokalt** på en **"Pilgrims-Café"** under helt frie former en gang imellem. Vi kan bare dele oplevelser, når vi mødes, eller vi kan få én til at komme med et diasoplæg næste gang. Det finder vi ud af, når vi ses første gang.

Torsdag den 7. november 2019 kl 17.00

ÅRHUS C:

Studio Kim Sagild, Bissensgade 2D, Hilsen Kim Sagild

HERNING:

Bibliotekets café, Bredgade, Hilsen Carsten Maegaard

ODENSE C:

Froggy's Café, Vestergade 68, Hilsen Troels Beck

ROSKILDE:

Caféen, Biblioteket, Dr. Margrethesvej, Hilsen Birgit Nygaard

BALLERUP: Pilgrimshuset Albergue Ballerup, Præstevænget 10, Hilsen Rikke Ærtebjerg

Søges: PILGRIMS-HISTORIE

En fortidig fortælling, der har tråde tilbage til Middelalderen, men har relevans for nutiden !

Vi søger en person, som kan hjælpe med at samle og beskrive den moderne pilgrims-historie i Danmark!

Der findes en del kildemateriale, herunder Foreningen af Danske Santiagopilgrimmes blad PILGRIMMEN, hvor det første blad udkom i januar 2000, det vil sige spændende artikler igennem 20 år!

Men der er andre aktiviteter, bl.a. omkring Viborg Pilgrimscentrum, St. Olav-samarbejdet med Norge og de danske Olav-kirker, Hærvejen, pilgrimspræster, artikler i Kristeligt Dagblad etc. og danske helgener, hvorfor og hvem, der opsøgte dem!

Du behøver ikke at være cand. mag i historie, idet vi allerede har kontakt til en professionel som er med i arbejdet. Hovedsagen er, at du har interesse for historien og vil medvirke til at samle dette materiale.

Kender du én, som kunne tænkes at ville være med i dette spændende arbejde, som vi kan spørge, så kontakt formand Vibeke Mørdrup, København på mail:

v.moerdrup@gmail.com

VI SØGER FRIVILLIGE I STIGRUPPEN

Danske Santiagopilgrimmes stiarbejde med at lave nye ruter i Danmark er næsten færdigt. Men vi søger nye medlemmer, som vil være med til at færdiggøre, forbedre og vedligeholde ruterne.

Nye kræfter, der vil gå med på en eller flere ruter en til to gange om året for at efterse og vedligeholde afmærkningen på Den Danske Pilgrimsrute. For at koordinere indsatsen holdes der møder i Ballerup for stigruppen øst for Storebælt.

Vi er pt. ca. 25 personer i stigruppen, og vi vil glæde os til at se dig. Hvis du vil være med, så meld dig til: Vibeke Mørdrup: **v.moerdrup@gmail.com**

Lidt historie om stiarbejdet og hvad det går ud på:

Foreningen af Danske Santiagopilgrimme tog i 2011 mærkning af danske pilgrimsruter på arbejdsprogrammet. Projektet indebærer samarbejde med kommuner, regioner, Naturstyrelsen og private lodsejere. Der er mange aktører, som har indflydelse på, om man kan sætte skiltet med den kendte muslingeskal og/eller den mindst lige så kendte gule pil op langs ruten i naturen og gennem bymæssige områder.

Stigruppen består af entusiastiske medlemmer, som afmærker og vedligeholder de forskellige ruter.

1. Der ansøges og forhandles med kommuner, regioner, skov- og lodsejere om at sætte muslingeskaller og gule pile op langs pilgrimsruten, som foreningens medlemmer tilrettelægger i respekt for de gamle pilgrimsruter.
 2. Når der foreligger godkendelse fra vej- og stiejere, går foreningens stifolk i gang med at afmærke ruten med skilte med muslingeskallen eller gule pile, der i forvejen er meget indarbejdet i Spanien og i de øvrige lande med pilgrimsruter.
 3. Via Open Street Map gøres ruten tilgængelig på hiking.waymarkedtrails.org. Dette sker enten ved at tegne ruten ind på et kort eller ved at vandre ruten med GPS.
 4. Når ruterne er lagt ind på hiking.waymarkedtrails.org, kan de downloades til GPS, mobil, iPad eller PC.
 5. Stigruppen arbejder sideløbende med opsætning af skilte (muslingeskal og gule pile), en rutebeskrivelse som beskriver dagsture, kirker, seværdigheder, indkøbs- og overnatningsmuligheder samt bus- og togforbindelser.
 6. Rutebeskrivelserne lægges på hjemmesiden under Ruter i Danmark.
- En stor del af arbejdet udføres af medlemmer og andre interesserede med et godt lokalkendskab, især når det gælder fastlæggelse af ruten, samarbejde med lokale myndigheder og udarbejdelse af stifolderen.

INTERESSANTE VANDRETURE

NATUR, HISTORIE OG PILGRIMSMÅL

ALLE TURENE
ER MED
BAGAGETRANSPORT
*Bortset fra april-turen
på Jesus Trail, Israel*

SAN FRANCESCO D'ASSISI oktober 2020
JESUS TRAIL, GENEZARET SØ, JERUSALEM april og november 2020
VADSTENA MED HELLEGE BIRGITTA juni 2020
TRONDHEIM, DOVRE FJELD august 2020
JAPAN, SHIKOKU-ØEN MED DE MANGE TEMPLER november 2020
CAMINOEN DE SANTIAGO april, juli, september og oktober 2020
VIA FRANCIGENA, PILGRIMSVEJEN TIL ROM maj og september 2020

SPECIALIST I
VANDRETURE
& AKTIV FERIE

SE MERE PÅ VORES HJEMMESIDE
VAGABOND TOURS
WWW.VAGABONDTOURS.DK

KLAR TIL CAMINO

Vejen til målet kan være lang og hård, men det rette udstyr gør altid turen sjovere. I Spejder Sport ved vi alt om, hvilket grej der får dig i mål og står klar til at hjælpe dig med din Camino.

Husk rabatten!

Som medlem af Danske Santiago-pilgrimme kan du handle alle ikkenedsatte varer med 10% rabat. Brug fordelskoden **santiago16** i webshop eller vis denne annonce i din nærmeste Spejder Sport.

MAMMUT NOVA
& MERCURY
MID LTH
1.399,-

BLACK
DIAMOND
DISTANCE FLZ
Z 105-125
1.099,-

BUFF CAMINO
149,-

BERGANS
HELIUM 40
1.499,-

SPEJDER SPORT

Udstyr til eventyr